

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Π.Μ.Σ « Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: ΦΟΒΟΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ, ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ: ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ (ΥΠΕΡ)ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΥΣΟΥΛΑ
ΑΜ: 3207Μ011

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΜΑΓΓΑΝΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ : ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....σελ.1

Εισαγωγή.....σελ.2

ΜΕΡΟΣ Α

ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

(α) Φόβος του εγκλήματος και μετανάστευση.....σελ.4

(β) Ο φόβος του εγκλήματος στο γηγενή πληθυσμό προκαλείται από τις αρνητικές στερεοτυπικές κοινωνικές αναπαραστάσεις για τους μετανάστες...σελ.10

(γ) Τα στερεότυπα διαμορφώνονται εν μέρει από την επιλεκτική ενημέρωση από τα μμε για την εγκληματικότητα των μεταναστών.....σελ.21

(δ) Οι στατιστικές της εγκληματικότητας επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες, όπως από τις διακρίσεις του επίσημου κοινωνικού έλεγχου και από τις στοχοποιητικές πολιτικές του κράτους.....σελ.30

ΜΕΡΟΣ Β

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

(α) Ρατσισμός και ξενοφοβία.....σελ.51

(β) Ο φόβος του εγκλήματος, ο ρατσισμός και η ξενοφοβία ενισχύουν τη τιμωρητικότητα.....σελ.58

(γ) Ο φόβος του εγκλήματος, ο ρατσισμός και η ξενοφοβία νομιμοποιούν τη θυματοποίηση των μειονοτήτων και τα εγκλήματα μίσους.....σελ.63

Καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.....σελ.71

Επίλογος.....σελ.74

Βιβλιογραφία.....σελ.76

Περίληψη

Στη παρούσα μελέτη με θέμα «Φόβος εγκλήματος, ρατσισμός και ξενοφοβία: εκτιμήσεις και υπερεκτιμήσεις της κοινωνικής πραγματικότητας» διερευνάται η αρνητική στερεοτυπική απεικόνιση του μετανάστη στο γηγενή πληθυσμό που ευθύνεται για τη καλλιέργεια αισθημάτων φόβου εγκλήματος, ρατσισμού και ξενοφοβίας. Οι αυτόχθονες θεωρούν ότι η έντονη μεταναστευτική παρουσία είναι απειλητική καθώς την ενοχοποιούν για τις κοινωνικές παθογένειες της χώρας υποδοχής, όπως για την έξαρση της εγκληματικότητας, τη κοινωνική αποδιοργάνωση και την αύξηση της ανεργίας.

Αυτές οι αρνητικές στερεοτυπικές κοινωνικές αναπαραστάσεις του μετανάστη διαμορφώνονται από την επιλεκτική και διαστρεβλωμένη προβολή, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, των στατιστικών της εγκληματικότητας, που είναι ήδη παραμορφωμένες από τις διακρίσεις του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και από τις στοχοποιητικές πολιτικές του κράτους εις βάρος των μεταναστών. Επακόλουθα, η μεταναστευτική παρουσία εγκληματοποιείται, ενισχύοντας τη τιμωρητικότητα των γηγενών, κάτι που διευκολύνει τη θυματοποίηση της από εγκλήματα μίσους, τροφοδοτώντας σ'ένα φαύλο κύκλο την περαιτέρω εγκληματική εμπλοκή των μεταναστών, γεγονός που ενισχύει το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία.

Λέξεις κλειδιά: Φόβος εγκλήματος, Ρατσισμός, Ξενοφοβία, Στερεότυπα.

Εισαγωγή

Στη παρούσα μελέτη με θέμα «Φόβος εγκλήματος, ρατσισμός και ξενοφοβία: εκτιμήσεις και υπερεκτιμήσεις της κοινωνικής πραγματικότητας» θα πραγματοποιήσουμε μια επισκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σε ευρωπαϊκό και αμερικάνικο επίπεδο, με ιδιαίτερη έμφαση στην Ελλάδα. Εδώ θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι έρευνες για το φόβο του εγκλήματος και την ξενοφοβία σε ευρωπαϊκό και αμερικάνικο επίπεδο αφορούν τις εθνικές μειονοτικές ομάδες (έγχρωμοι, Ασιάτες) ενώ οι ελληνικές έρευνες αναφέρονται στους μετανάστες, που είναι μια από τις πολλές μειονοτικές ομάδες. Επομένως, όταν αναφερόμαστε στις μειονότητες, σ' αυτό τον όρο εμπεριέχονται και οι μετανάστες.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας θα ασχοληθούμε με το φόβο του εγκλήματος και το βαθμό ανοχής του γηγενή πληθυσμού απέναντι στη παρουσία των μεταναστών. Θα εξετάσουμε γιατί η μεταναστευτική παρουσία εγείρει αισθήματα ανασφάλειας στους αυτόχθονες, και θα διαπιστώσουμε ότι οι γηγενείς διαμορφώνουν αρνητικές στερεοτυπικές κοινωνικές αναπαραστάσεις για τους μετανάστες, διότι τους θεωρούν υπαίτιους για τις κοινωνικές παθογένειες της χώρας, όπως την έξαρση της εγκληματικότητας και τη κοινωνική αποδιοργάνωση.

Παρακάτω, θα εξετάσουμε κατά πόσο οι αρνητικές στερεοτυπικές κοινωνικές αναπαραστάσεις στηρίζονται σε αξιόπιστα αντικειμενικά δεδομένα για την εγκληματικότητα των μεταναστών, καθώς υπάρχουν ενδείξεις ότι οι επίσημες στατιστικές της εγκληματικότητας, που προβάλλονται επιλεκτικά και διαστρεβλωμένα από τα ΜΜΕ, είναι ήδη παραμορφωμένες από τις διακρίσεις του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και από τις στοχοποιητικές πολιτικές του κράτους,

όπως είναι η αυστηροποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής και ο πόλεμος των ναρκωτικών, με αποτέλεσμα το έγκλημα να αποκτά φυλετικά χαρακτηριστικά.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας θα ασχοληθούμε με τις συνέπειες του φόβου του εγκλήματος που είναι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία, με επακόλουθο την ενίσχυση της τιμωρητικότητας και τη νομιμοποίηση της θυματοποίησης των μειονοτήτων από τα εγκλήματα μίσους. Τα εγκλήματα μίσους, που μαζί με τις διακρίσεις του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, συμβάλλουν στη δυσανάλογη θυματοποίηση των μειονοτήτων από τη μεριά της πλειονότητας, δημιουργούν ένα φαύλο αλληλοτροφοδοτούμενο κύκλο, καθώς η δυσανάλογη περιθωριοποίηση και θυματοποίηση οδηγεί τις μειονότητες στη περαιτέρω εμπλοκή τους στην εγκληματικότητα, κάτι που επιβεβαιώνει και ενισχύει το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία.

Τέλος, θα αναφέρουμε το νομικό πλαίσιο για τη καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας προς τους μετανάστες, αλλά και προτάσεις για την ουσιαστική αντιμετώπιση τους, καθώς μόνο η θέσπιση νόμων δεν αρκεί για την ανασκευή των παγιωμένων στερεοτυπικών αντιλήψεων του γηγενή πληθυσμού για τους μετανάστες.

ΜΕΡΟΣ Α

ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

(α) Φόβος του εγκλήματος και μετανάστευση

Η εντυπωσιακή οικονομική πρόοδος τα τελευταία 25 χρόνια έχει μετατρέψει την Ελλάδα από μια παραδοσιακή χώρα προέλευσης μεταναστών σε μια χώρα υποδοχής μεταναστών. Σύμφωνα με την Απογραφή του 1991 υπήρχαν στην Ελλάδα 166 χιλ. αλλοδαποί και κατά την Απογραφή του 2001 762 χιλ., αριθμός που αποτελεί το 8% του πληθυσμού της χώρας, ποσοστό που είναι από τα υψηλότερα μεταξύ των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.¹ Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Ελλάδα έχει ευρύτατα σύνορα με τρεις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ και έχει επίσης εκατοντάδες νησιά, τα οποία γειτονεύουν με την ασιατική ακτή και, επομένως, προσφέρεται για παράνομη είσοδο.²

Αλλά, τα επίσημα στατιστικά δεδομένα δεν είναι αντιπροσωπευτικά διότι, λόγω της ισχύουσας ευρωπαϊκής και ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, η επίσημα καταγεγραμμένη μεταναστευτική ροή δεν αντανακλά τον κατά πολύ μεγαλύτερο (σχεδόν διπλάσιο) πραγματικό αριθμό των αλλοδαπών εισερχομένων στη χώρα, καθώς τα σχετικά ποσοστά χαρακτηρίζονται από μεγάλο σκοτεινό αριθμό

---

¹ Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Δαρίτση, Α. (2003), *Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: Τα στατιστικά δεδομένα, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα, σελ. 13*

² Macedo, D. & Gounari, P. (2008), *Η παγκοσμιοποίηση του ρατσισμού, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σελ.373 - 374*

(dark figure), ο οποίος εδράζεται στη διχοτομική διάσταση και διάκριση ανάμεσα στους νόμιμους και παράνομους μετανάστες που ζουν και εργάζονται στη χώρα.³

Ως σημαντική αρνητική συνέπεια της μετανάστευσης θεωρείται η μεγιστοποίηση της ετερογένειας του πληθυσμού στη χώρα προορισμού, η οποία παράγει πιέσεις και υψηλότερα επίπεδα συγκρούσεων στην κοινωνία της. Υψηλά επίπεδα ανισότητας και ανομοιογένειας στον πληθυσμό της κοινωνίας μπορεί να προκαλέσουν υψηλά επίπεδα συγκρούσεων στην κοινωνία, ένας δείκτης των οποίων είναι ο δείκτης της βίαιης εγκληματικότητας.⁴

Το φαινόμενο της μετανάστευσης σε συνάρτηση με το εγκληματικό φαινόμενο στη χώρα προκαλεί την κοινωνιολογική μας φαντασία καθώς επικαλύπτεται από πλήθος κατασκευών και στερεοτυπικών αναπαραστάσεων με τρόπο που να μη διακρίνεται εύκολα ο μύθος και η αλήθεια. Το πραγματικό και το φαντασιακό διαπλέκονται με τρόπους δυσανάγνωστους στον ανυποψίαστο πολίτη, ιδιαίτερα σε εκείνον που διακατέχεται από την πίστη στην αλήθεια των αριθμών.⁵ Έτσι, συνέπεια της έντονης παρουσίας των μεταναστών και της αρνητικής απεικόνισης των λαθρομεταναστών, ιδίως των Αλβανών, στη συλλογική κοινωνική συνείδηση είναι το φαινόμενο του φόβου του εγκλήματος, συναίσθημα το οποίο επηρεάζει σε ουσιαστικό και σημαντικό βαθμό την καθημερινή ζωή των πολιτών.⁶

---

³ Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 5

⁴ Blau P.M. (1977): 'Inequality and heterogeneity: A primitive theory of social structure', New York, Free Press. βλ. επίσης Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', οπ. παραπ., σελ. 17

⁵ Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', οπ. παραπ., σελ. 7

⁶ Καρύδης, Β. (1996), Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.157

Ο ‘φόβος του εγκλήματος’ ορίζεται, γενικά, ως το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιας περιοχής, μιας πόλης ή χώρας, το οποίο προέρχεται από το φόβο πιθανής θυματοποίησης των ίδιων ή κοντινών τους προσώπων από βίαιες εγκληματικές επιθέσεις.⁷ Σε ατομικό επίπεδο ταυτίζεται με τον φόβο θυματοποίησης που δεν σχετίζεται πάντοτε θετικά προς το ύψος της εγκληματικότητας, διότι εκείνο που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο δεν είναι το πραγματικό, αλλά το θεωρούμενο από το υποκείμενο ύψος της εγκληματικότητας. Σε συλλογικό επίπεδο εκδηλώνεται ως έλλειψη δημόσιας ασφάλειας που βρίσκεται σε αρνητική σχέση προς το ύψος της εγκληματικότητας καθώς όσο αυξάνεται η εγκληματικότητα τόσο μειώνεται το συναίσθημα δημόσιας ασφάλειας και αντίστροφα.⁸

Μέσα από την αναφορά στο ‘αίσθημα της ανασφάλειας’ εννοείται η εντύπωση πως το έγκλημα αποτελεί μια απειλή πραγματική και δεόντως σοβαρή, ώστε να επηρεάζει τη διαχείριση της καθημερινότητας σε ατομικό επίπεδο. Εστιάζει στην εγκληματικότητα ως κοινωνικό πρόβλημα και όχι ως προσωπική κατάσταση. Η ‘ανησυχία’ συνδέεται κατά μια άποψη περισσότερο με τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, ενώ ο φόβος εγκλήματος με τα εγκλήματα βίας.⁹

Η έμμεση θυματοποίηση έχει δυνατότερη επίδραση στη περιοριστική συμπεριφορά από την άμεση θυματοποίηση. Τα υψηλά ποσοστά της αντιλαμβανόμενης θυματοποίησης των ‘άλλων’ βιώνονται από τους ανθρώπους ως άμεση απειλή, η οποία αντανακλάται στα υψηλά επίπεδα του ‘φόβου του εγκλήματος’ παρά τα χαμηλά επίπεδα προσωπικής εμπειρίας με το έγκλημα. Αυτό

---

⁷ Ζαραφωνίτου, Χ. (2007), *(Αν)ασφάλεια, Αντεγκληματική Πολιτική & Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, σελ. 36

⁸ Αλεξιάδης, Σ. (1996), *Εγχειρίδιο εγκληματολογίας*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, σελ. 191

⁹ Ζαραφωνίτου, Χ. (2002), *Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 33

δείχνει ότι η ιδέα του εγκλήματος μπορεί να αποτελέσει άμεση απειλή στη ζωή των ανθρώπων χωρίς να έχουν προσωπική εμπειρία ή να έχουν απειληθεί από έγκλημα.¹⁰

Επομένως, οι ύποπτοι άνθρωποι, όπως οι μειονότητες δεν χρειάζεται να διαπράξουν εγκλήματα στην πραγματικότητα για να αναγνωριστούν ως εγκληματίες, ούτε οι αξιοσέβαστοι άνθρωποι πρέπει να βιώσουν το έγκλημα για να θεωρήσουν τον εαυτό τους πιθανά θύματα. Οι ταυτότητες των υποκειμένων επινοούνται μέσα από τις συζητήσεις κινδύνου και καθορίζονται κοινωνικά ανάλογα με το αν ταιριάζουν στο προφίλ των δραστών ή των αθώων.¹¹

Στην Ελλάδα, οι σχετικές με το φόβο του εγκλήματος έρευνες κατέγραψαν την πεποίθηση ότι ο μεγάλος αριθμός των μεταναστών ευθύνεται για την ένταση της ανασφάλειάς τους. Η ελληνική έρευνα στους κατοίκους πέντε αθηναϊκών περιοχών το 1998, ιεράρχησε τους πολλούς αλλοδαπούς στους κυριότερους λόγους πρόκλησης του φόβου με ποσοστό 19.8%.¹² Αντίστοιχα πορίσματα κατέγραψε και η ελληνική έρευνα του 2004, στους κατοίκους τριών αθηναϊκών συνοικιών. Οι πολλοί αλλοδαποί ιεραρχήθηκαν ως πρώτος λόγος δημιουργίας της ανασφάλειάς τους με ποσοστό 23.7%.¹³

Μια εξήγηση για το γεγονός ότι ο μεγάλος αριθμός μεταναστών προκαλεί φόβο του εγκλήματος είναι ότι οι κυρίαρχοι υπεύθυνοι για την εγκληματικότητα και τη κοινωνική αποδιοργάνωση στις υποβαθμισμένες περιοχές της πόλης θεωρούνται οι

---

¹⁰ Hope, T. & Sparks, R. (2000), *Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in everyday life and political discourse*, Routledge, New York and London, σελ. 174, 176

¹¹ Walklate, S. & Mythen, G. (2008), 'How scared are we?', *British Journal of Criminology*, vol.48, σσ. 209 – 225, (σελ. 218)

¹² Ζαραφωνίτου, Χ. (2002), *Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 127

¹³ Ζαραφωνίτου, Χ., (επιστ. Υπευθ.), (2004), *Ανασφάλεια, φόβος του εγκλήματος και στάσεις των κατοίκων της Αθήνας για το εγκληματικό φαινόμενο, αδημοσίευτη έρευνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα*, βλ. επίσης Ζαραφωνίτου, Χ. (2008), *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.97

μετανάστες και κυρίως οι λαθρομετανάστες. Παρατηρείται θετική σχέση μεταξύ της πόλης και της αίσθησης ανασφάλειας των πολιτών και έρευνες στις ΗΠΑ και αργότερα στη Μ. Βρετανία βρήκαν ότι η αποδιοργάνωση στις κοινότητες ενέτεινε το φόβο του εγκλήματος.¹⁴ Σύμφωνα με βρετανική έρευνα θυματοποίησης, τα καταγραφέντα ποσοστά φόβου ήταν μεγαλύτερα μεταξύ κατοίκων περιοχών, στις οποίες οι ερευνητές διαπίστωσαν υψηλά ποσοστά ‘περιβαλλοντικής αταξίας’, δηλαδή ορατά σημάδια βανδαλισμών, graffiti, ρύπων ή υποβαθμισμένων κατοικιών και μεταξύ κατοίκων περιοχών, οι οποίοι προσλάμβαναν ορισμένες συμπεριφορές ως ‘σημάδια αταξίας’. Τέτοιες συμπεριφορές αποτελούσαν οι βόλτες των νεαρών ατόμων, οι βανδαλισμοί και τα ναρκωτικά.¹⁵

Στη δημιουργία ανασφάλειας συνέβαλε το γεγονός ότι η αταξία των μικροαστών νεαρών μεταναστών, δεν αποδίδεται μόνο με συζητήσεις και εικόνες ηθικού ξεπεσμού αλλά πολύ συχνά με εικόνες εξεγέρσεων και βίαιης εγκληματικότητας.¹⁶ Επομένως, ο φόβος εγκλήματος μπορεί να προέρχεται από τις απρεπείς συμπεριφορές κάποιων ομάδων, που δεν είναι εγκληματικές, αλλά θεωρούνται ως ενδείξεις κοινωνικής αποδιοργάνωσης και απειλής.¹⁷

Η σύνδεση της αποδιοργάνωσης με το φόβο εγκλήματος βασίζεται σε αντικειμενικά δεδομένα καθώς σύμφωνα με βρετανική έρευνα του Home Office (25 Ιουνίου 1997), ο κίνδυνος θυματοποίησης από βίαιο έγκλημα είναι 4 φορές μεγαλύτερος σε μια αποδιοργανωμένη γειτονιά απ’ότι σε μια οργανωμένη. Η

---

¹⁴ Waiton, S. (2008), *The Politics of Antisocial Behavior. Amoral Panics*, Routledge, New York and London, σελ.5

¹⁵ Home Office Statistical Bulletin, 18/00, *The 2000 British Crime Survey*, σελ. 49 – 50, βλ. επίσης Ζαραφωνίτου, Χ. (2002), *Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 49

¹⁶ Huysmans, J. (2006), *The Politics of Insecurity. Fear, migration and asylum in the EU*, Routledge, London and New York, σελ.59

¹⁷ Ericson R. (1995), *Crime and the Media*, Dartmouth, England, σελ. 279

αποδιοργάνωση της γειτονιάς είναι ενδεικτικότερος δείκτης για τα επίπεδα της εγκληματικότητας κατά της παρουσίας απ'ότι εάν η γειτονιά είναι σε αστική περιοχή ή όχι.¹⁸

Ο φόβος θυματοποίησης διακατέχει και τη μεταναστευτική κοινότητα. Σε πρόσφατη ελληνική εμπειρική έρευνα, σε δείγμα 114 λαθρομεταναστών, εκ των οποίων 80% περίπου Αλβανοί, διαπιστώθηκε ότι ποσοστό περίπου 30% δήλωσαν ότι επιστρέφουν σπίτι νωρίς, λαμβάνουν πολλά μέτρα προστασίας, δεν κυκλοφορούν πολύ, προσέχουν τις συναναστροφές τους, ακόμη και ότι διαθέτουν κάποιο όπλο για άμυνα. Αυτή η συμπεριφορά έχει φυσικά σχέση και με το γεγονός ότι είναι αναγκασμένοι να αποφεύγουν την έκθεσή τους στις αστυνομικές αρχές λόγω του παράνομου καθεστώτος τους. Δεν εξηγείται όμως μόνον από αυτό. Ποσοστό περίπου 25% του δείγματος, κυρίως, δήλωσαν ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τους συμπατριώτες τους λόγω της κακής φήμης που έχουν, την ανάμιξή τους σε εγκληματική δραστηριότητα και την ενδοκοινοτική θυματοποίηση.¹⁹

Παρακάτω θα αναλύσουμε τη διαδικασία σύμφωνα με την οποία η μεταναστευτική παρουσία προκαλεί αισθήματα ανασφάλειας στο γηγενή πληθυσμό. Αρχικά δημιουργούνται αρνητικές στερεοτυπικές κοινωνικές αναπαραστάσεις που συσχετίζουν τους μετανάστες με τις κοινωνικές παθογένειες της χώρας υποδοχής, όπως με την κοινωνική αποδιοργάνωση που διαπιστώσαμε παραπάνω και με την έξαρση της εγκληματικότητας, που θα δούμε παρακάτω.

---

¹⁸ Hope, T. & Sparks, R. (2000), *Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in everyday life and political discourse*, Routledge, New York and London , σελ. 216

¹⁹ Σπινέλλη, Κ.Α. Βιδάλη, Σ. Δερμάτη, Σ. Κουλούρης, Ν. Ταβουλάρη, Μ. (1992) «Αλλοδαποί μετανάστες στην Ελλάδα, Δικαιώματα του Ανθρώπου και στέρηση της ελευθερίας», Έκθεση προς το Συμβούλιο της Ευρώπης, Αθήνα, βλ. επίσης Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.159

(β) Ο φόβος του εγκλήματος στο γηγενή πληθυσμό προκαλείται από τις αρνητικές στερεοτυπικές κοινωνικές αναπαραστάσεις για τους μετανάστες

Η μεταναστευτική εισροή των μειονοτήτων στη χώρα υποδοχής έχει ενοχοποιηθεί για την έξαρση των κοινωνικών προβλημάτων και κυρίως για την αύξηση της εγκληματικότητας. Αυτή η πεποίθηση διαφαίνεται τόσο στις στάσεις της κοινής γνώμης όσο και στις στάσεις των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Μολονότι, αυτή η πεποίθηση σίγουρα βασίζεται σε αντικειμενικά δεδομένα, θα πρέπει να διερευνηθεί κατά πόσο αυτά τα δεδομένα είναι αξιόπιστα.

Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας, τα μέλη μιας ομάδας (γγενείς), προκειμένου να διατηρήσουν την αυτοεκτίμησή τους, θα προσπαθήσουν να διαφοροποιηθούν από εκείνες τις ομάδες (μετανάστες), που η συνάφεια μαζί τους μπορεί να αποδειχθεί ζημιογόνα για τη διατήρηση των θετικών στοιχείων της κοινωνικής τους ταυτότητας. Έτσι, θα παραδοθούν στην προκατάληψη, στη διαμόρφωση ακραίων και πρόωρων συμπερασμάτων και στερεοτύπων για κοινωνικές ομάδες και τα μέλη τους.²⁰ Επίσης, σύμφωνα με τη θεωρία των διομαδικών σχέσεων, όταν δύο ομάδες ακολουθούν αντίθετους σκοπούς, όταν δηλαδή η εκπλήρωση των στόχων της μιας ομάδας (μειονότητα) παρεμποδίζει το στόχο της άλλης (πλειονότητα), δημιουργείται μια αρνητική κοινωνική αναπαράσταση της αντίπαλης ομάδας. Επιπλέον, τα μέλη της κάθε ομάδας επισυνάπτουν εχθρικές μόνο σχέσεις με τα μέλη της άλλης, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται η ενδοομαδική αλληλεγγύη.²¹

---

²⁰ Λαμπρίδης, Ε. (2004), *Στερεότυπο – Προκατάληψη - Κοινωνική ταυτότητα. Μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, σελ. 101-2

²¹ Παπαστάμου, Σ. (1999), *Διομαδικές Σχέσεις, Στ' Έκδοση*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, σελ.17

Η έννοια της ‘κοινής γνώμης’ παραπέμπει «στις εκφρασμένες απόψεις των μελών του γενικού κοινού που είναι τυπικά συγκεντρωμένες μέσα από έρευνες και δημοσκοπήσεις».²² Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι «γνωστικά συστήματα με μία δική τους γλώσσα και λογική. Δεν αντιπροσωπεύουν απλώς απόψεις, εικόνες ή στάσεις, αλλά θεωρίες ή ποσότητες γνώσης για την εξερεύνηση και οργάνωση της πραγματικότητας,²³ που έχουν ως λειτουργία την επεξεργασία συμπεριφορών και την επικοινωνία μεταξύ ατόμων».²⁴

Κάθε κοινωνική αναπαράσταση έχει τρεις διαστάσεις: την πληροφορία, τη στάση, και το πεδίο αναπαράστασης. Αυτές οι τρεις διαστάσεις καθορίζουν τόσο το περιεχόμενο, όσο και την οργάνωση και σημασία των κοινωνικών αναπαραστάσεων. Η πληροφορία ορίζεται ως το ποιοτικό και ποσοτικό επίπεδο της γνώσης που έχει ένα άτομο ή μια ομάδα για ένα κοινωνικό αντικείμενο. Η στάση είναι μια ψυχική δομή, σχετικά σταθερή, και εκφράζει τον γενικό αρνητικό ή θετικό προσανατολισμό, ενός ατόμου ή μιας ομάδας απέναντι στο αντικείμενο της κοινωνικής αναπαράστασης. Τέλος, το πεδίο αναπαράστασης εκφράζει την οργάνωση και τη ποσότητα του περιεχομένου της κοινωνικής αναπαράστασης και προϋποθέτει ένα minimum πληροφοριών τις οποίες συγκεντρώνει σ’ένα εικονικό επίπεδο που προσπαθεί να οργανώσει.²⁵

Η κοινωνική πραγματικότητα του εγκλήματος σε μεγάλο βαθμό υποκαθίσταται από μία φαντασική πραγματικότητα κατασκευασμένη με

---

²² Ζαραφωνίτου, Χ. (2008), *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.25*

²³ Λαμπρίδης, Ε. (2004), *Στερεότυπο – Προκατάληψη - Κοινωνική ταυτότητα. Μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, σελ.47*

²⁴ Ζαραφωνίτου, Χ. (2008), *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί, οπ. παραπ., σελ. 28 – 29*

²⁵ Παπαστάμου, Σ. & Μαντόγλου, Α. (1995), *Κοινωνικές αναπαραστάσεις, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, σελ.25 - 26*

στερεοτυπίες. Τα στερεότυπα είναι γενικευμένες και συχνά υπεραπλουστευμένες εικόνες, απόψεις, στάσεις για μια ομάδα ανθρώπων,²⁶ συμπεριφορών και καταστάσεων που απλοποιούν την πολυδιάστατη πραγματικότητα και βοηθούν στην κατανόησή της.²⁷ Τα στερεότυπα είναι γενικά μη επιθυμητές μορφές οργάνωσης της κοινωνικής γνώσης, δεδομένου ότι είναι λανθασμένα υπό όρους αντικειμενικής προσέγγισης της πραγματικότητας. Είναι συμπαγή και ανθεκτικά στην ενημέρωση και γενικεύονται μέσω μιας αιτιολογικής διαδικασίας, που αναπαριστά μία μικρογραφική απεικόνιση της γνώσης της κοινωνίας.²⁸ Συχνά, αλλά όχι απαραίτητα, τα στερεότυπα συνοδεύονται από προκατάληψη, δηλαδή από μια ευνοϊκή ή δυσμενή προδιάθεση απέναντι σε κάθε μέλος της εξωομάδας.²⁹

Σε ευρωπαϊκό και αμερικάνικο επίπεδο, ο μετανάστης συνήθως κατέχει περιθωριακή κοινωνική θέση και είναι το αντικείμενο του αρνητικού στιγματισμού μέσω στερεοτύπων και έχθρας από τη πλειονότητα.³⁰ Βασικά υπομόχλια αυτής της πραγματικότητας είναι η ιστορικά λανθάνουσα αλλά υπαρκτή ξενοφοβική τάση και ρατσιστική προδιάθεση του πληθυσμού, η διαμεσολάβηση των ΜΜΕ ως προς την εμπέδωση των υφισταμένων προκαταλήψεων και τη δημιουργία νέων, η επιρροή πολιτικών σκοπιμοτήτων στη μεταναστευτική πολιτική, η νομοθεσία και η

---

²⁶ Λαμπρίδης, Ε. (2004), *Στερεότυπο – Προκατάληψη - Κοινωνική ταυτότητα. Μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, σελ. 72

²⁷ Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 117

²⁸ Λαμπρίδης, Ε. (2004), *Στερεότυπο – Προκατάληψη - Κοινωνική ταυτότητα. Μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους*, οπ. παραπ., σελ. 73

²⁹ Παπαστάμου, Σ. (1999), *Διομαδικές Σχέσεις, Στ' Έκδοση*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, σελ. 113

³⁰ Marshall, I. (1997), *Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States*, Sage Publications, London, σελ. 238

κατασταλτική πράξη των διωκτικών αρχών.³¹ Με αυτόν τον τρόπο το εγκληματικό φαινόμενο αποκτά φυλετικά χαρακτηριστικά και ταυτόχρονα κατασκευάζεται κοινωνικά η «εγκληματοποίηση» και η «δαιμονοποίηση» ολόκληρων εθνοτικών ομάδων μέσω της συγκρότησης ψευδών στερεοτύπων για πολιτικούς, οικονομικούς και πολιτισμικούς λόγους.³²

Ο ρατσισμός της κοινής γνώμης ισοπεδώνει τη διαφορετικότητα ανάμεσα στις ομάδες. Θεωρεί τις μειονότητες ως ομοιογενή ομάδα, μη λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές ανάμεσα στις ομάδες. Επομένως, καθίσταται πιο εύκολος ο στιγματισμός και η δημιουργία στερεοτύπων γι' αυτές τις ομάδες.³³ Έτσι, το έγκλημα θεωρείται μονοδιάστατο φαινόμενο,³⁴ που επιτρέπει απλοϊκές συγκρίσεις των διαφορών της μειονοτικής και γηγενής ομάδας στο έγκλημα.³⁵ Τα στερεότυπα ομοιογένειας, όχι μόνο ενοποιούν τη χώρα υποδοχής εναντίον του εξωτερικού εχθρού αλλά επίσης ενοποιούν τους μετανάστες σε μια ενιαία επικίνδυνη συλλογική δύναμη που ευθύνεται για όλες τις κοινωνικές παθογένειες της χώρας.³⁶

Σε μια ελληνική έρευνα του 1992, ως βασικά προβλήματα εντοπίζονται από τους δημοσιογράφους η ανεργία που προκαλεί η μετανάστευση στον ντόπιο πληθυσμό και η έξαρση της εγκληματικότητας. Η εθνική ομάδα που αναφέρεται σε πολύ μεγάλη συχνότητα είναι η Αλβανική. Τα προβλήματα εγκληματικότητας που

---

³¹ Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. & Ρούσης, Α. (2006), *Media και Έγκλημα. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 110-111

³² Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.183 - 185

³³ Fredman, S. (2001), *Discrimination and Human Rights. The Case of Rasism*, Oxford University Press, New York, σελ. 11

³⁴ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.287

³⁵ Tonry, M. (1997), *Ethnicity, Crime and Immigration. Comparative and Cross – National Perspectives*, vol. 21, The University of Chicago Press, Chicago and London, σελ.334

³⁶ Huysmans, J. (2006), *The Politics of Insecurity. Fear, migration and asylum in the EU*, Routledge, London and New York, σελ.56

συσχετίζονται με τους μετανάστες αφορούν κυρίως εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και διακίνηση ναρκωτικών, ενώ έπονται σε συχνότητα οι αναφορές στο έγκλημα του βιασμού.³⁷

Στο πλαίσιο επίσης διερεύνησης κατά το 1993 των στάσεων των κατοίκων των Ιωαννίνων απέναντι στους Αλβανούς και τους Βορειοηπειρώτες, αναδείχθηκε ως βασικός λόγος αντιπάθειας των πολιτών έναντι των Αλβανών, η εκτίμηση των πρώτων, ότι οι Αλβανοί διαπράττουν εγκλήματα (ποσοστό 44% των ερωτηθέντων), ενώ για τον ίδιο λόγο θεωρούν δικαιολογημένο το φόβο των κατοίκων των παραμεθόριων περιοχών (ποσοστό 80%).³⁸

Σε μια άλλη ελληνική έρευνα του 1995, ιδιαίτερα αρνητική είναι η στάση των Ελλήνων απέναντι στους Αλβανούς που αποτελούν και τη μεγαλύτερη ομάδα αλλοδαπών στη χώρα. Πολλοί Έλληνες θεωρούν ότι οι Αλβανοί είναι «εγκληματικά στοιχεία», «βρόμικοι» κ.λπ., και ότι γενικά είναι ανίκανοι να προσαρμοστούν στα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας. Πρόκειται για μια μορφή οιοσεί ρατσισμού, που θα μπορούσε, κάτω από συνθήκες γενικευμένης ανασφάλειας, να μετεξελιχθεί σε επιθετικό ρατσισμό, όπως έδειξαν οι περιπτώσεις αυτοδικίας των κατοίκων σε περιοχές της ελληνικής υπαίθρου.³⁹

---

³⁷ Σπινέλλη, Κ.Α. Βιδάλη, Σ. Δερμάτη, Σ. Κουλούρης, Ν. Ταβουλάρη, Μ. (1992), «Αλλοδαποί μετανάστες στην Ελλάδα, Δικαιώματα του Ανθρώπου και στέρηση της ελευθερίας», Έκθεση προς το Συμβούλιο της Ευρώπης, Αθήνα, βλ. επίσης Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.124

³⁸ Γαλάνης, Γ. (1993), «Η γνώμη των κατοίκων των Ιωαννίνων για τους Αλβανούς και Βορειοηπειρώτες στην Ελλάδα» *Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης*, τευχ.6, βλ. επίσης Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ.93

³⁹ Ψημμένος, Ι., (1995), «Μετανάστευση από τα Βαλκάνια. Κοινωνικός αποκλεισμός στην Αθήνα», *Glory Book – Παπαζήσης*, Αθήνα, σελ. 152, 168, βλ. επίσης Παπαδημητρίου, Ζ. (2000), *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός. Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος, Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα, σελ.304 - 305

Ακόμη, σύμφωνα με στοιχεία έρευνας στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία (23.05.95), οι Θεσσαλονικείς πιστεύουν σε ποσοστό 85% ότι οι μετανάστες και ειδικότερα οι Αλβανοί ευθύνονται για την έξαρση της εγκληματικότητας στη χώρα. Πρόκειται για κλασική διαδικασία κοινωνικής κατασκευής του στερεότυπου, στη συγκεκριμένη περίπτωση του Αλβανού μετανάστη, το οποίο συνοψίζεται στο σχήμα «Λαθρομετανάστης – Κλέφτης – Βίαιος – Επικίνδυνος – Εγκληματίας».⁴⁰

Επιπλέον, σε ελληνική έρευνα που διενεργήθηκε από την εταιρία δημοσκοπήσεων «ΚΑΠΑ Research» το 1995 για το Εργατικό Κέντρο Αθήνας, κατέδειξε ότι οι ερωτηθέντες Έλληνες πολίτες θεωρούν ως δεύτερη σημαντικότερη συνέπεια της παρουσίας των ξένων εργατών στη χώρα την αύξηση της εγκληματικότητας (ποσοστό 55,5%), με πρώτη την αύξηση της ανεργίας. Είναι λοιπόν σαφής η σύνδεση που υπάρχει στην κοινή γνώμη της μεταναστευτικής παρουσίας στη χώρα με την εγκληματικότητα των τελευταίων χρόνων.⁴¹

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησε το Εργατικό Κέντρο Αθήνας το 1997, το 72,7% των ερωτηθέντων θεωρούσε ότι οι παράνομοι μετανάστες ευθύνονται για την αύξηση της ανεργίας και το 35,5% πίστευε ότι αυτοί ευθύνονται για την αύξηση της εγκληματικότητας.⁴² Σε άλλη ελληνική έρευνα του 1997, σε επίπεδο συλλογικών αντιλήψεων η εικόνα είναι αρνητική, το 86% των ερωτηθέντων

---

⁴⁰ Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.135-136

⁴¹ Γεωργιάκης, Ηλ. «Ζουν στην αθλιότητα», *Τα Νέα*, 9-5-1996, σελ.21, βλ. επίσης Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 93

⁴² Η έρευνα δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Το Έθνος*, 7-1-1997, σελ. 14-15, βλ. επίσης Ζαραφωνίτου, Χ. (2002), *Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 69

πιστεύει ότι η παρουσία των ξένων συνεπάγεται σοβαρά κοινωνικά προβλήματα και το 70% ότι οι μετανάστες δεν προσφέρουν τίποτε το θετικό.⁴³

Επίσης, σε έρευνα η οποία έλαβε χώρα στα τέλη του 1997 στην περιοχή της Μακεδονίας, και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία (26.01.98), προκύπτουν τα εξής χρήσιμα συμπεράσματα: Το 87,5% πιστεύει ότι οι ξένοι ευθύνονται για την αύξηση της εγκληματικότητας, παρά το γεγονός ότι το 94% πιστεύει ότι οι ξένοι όπως και Έλληνες μπορεί να είναι «καλοί» και «κακοί».⁴⁴

Σε άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την εταιρία «Metron Analysis» και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Το Έθνος τον Ιούλιο του 1999, σε δείγμα 805 ατόμων κατέδειξε ότι οι Έλληνες θεωρούν ως δεύτερο σε σοβαρότητα πρόβλημα (μετά την οικονομία) την εγκληματικότητα που οφείλεται στους αλλοδαπούς.⁴⁵ Επίσης, το 76,5% θεωρεί την εθνική ομάδα Αλβανικής υπηκοότητας, ως κατ' εξοχήν εγκληματική, ενώ μόλις 8,7% θεωρεί ότι οι Έλληνες εγκληματούν περισσότερο.⁴⁶

Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα όπου ερωτήθηκαν 494 κάτοικοι πέντε αθηναϊκών περιοχών για την κοινωνική αναπαράσταση του εγκληματία, διαπιστώθηκε ότι η κοινωνική αναπαράσταση του εγκληματία προσδιορίζεται, αντίστοιχα, μέσα από τα χαρακτηριστικά του βίαιου και επικίνδυνου κακοποιού, του

---

⁴³ Κοίλιαρη, Α. (1997), *Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, γλώσσα και κοινωνική ένταξη*, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, σελ.69

⁴⁴ Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. & Ρούσης, Α. (2006), *Media και Έγκλημα. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 116

⁴⁵ Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 94-95, βλ. επίσης την ιστοσελίδα της εταιρίας Metron Analysis στο διαδίκτυο (<http://www.Metroanalysis.gr>)

⁴⁶ Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. & Ρούσης, Α. (2006), *Media και Έγκλημα. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα*, οπ. παραπ., σελ. 119

ξένου/Αλβανού, του περιθωριακού, του φτωχού αλλά και του ψυχικά, διανοητικά ή σεξουαλικά διαταραγμένου, ο οποίος πρέπει να τιμωρηθεί πολύ αυστηρά.⁴⁷

Από τις παραπάνω έρευνες διαπιστώνεται ότι η ελληνική κοινωνία ενοχοποιεί τη μεταναστευτική παρουσία για την αύξηση της ανεργίας και της εγκληματικότητας, αλλά ως ένα βαθμό τους ανέχεται διότι αποτελούν φθηνό εργατικό δυναμικό. Ο συσχετισμός των αλλοδαπών με την εγκληματικότητα στην Ελλάδα μπορεί να σημαίνει πολλά πράγματα. Μπορεί να σημαίνει αύξηση του φόβου του εγκλήματος, με αποτέλεσμα την εντατικοποίηση της δίωξης και της τιμωρίας του εγκλήματος ή πραγματική αύξηση της εγκληματικότητας για την οποία ευθύνονται αλλοδαποί δράστες, ή και τα δύο. Συνέπεια των αρνητικών στερεοτυπικών αντιλήψεων της κοινής γνώμης είναι ο στιγματισμός και η εγκληματικοποίηση των μειονοτήτων.

Ανέκαθεν υπήρχε μια ιστορικά αποδεδειγμένη τάση να βρίσκονται αποξενωμένες ομάδες που κατηγορούνται για όλα τα δεινά της κοινωνίας, και διαφορετικές ομάδες έχουν κατά καιρούς διαχωριστεί ως κοινωνικοί αποδιοπομπαίοι τράγοι.⁴⁸ Οι ηθικοί πανικοί από τη δεκαετία του 1980 και μετά είχαν τη τάση να συσχετίζουν τη ληστεία του δρόμου (mugging) με τους νεαρούς Αφροτζαμαϊκανούς (Afro-Caribbeans) άνδρες,⁴⁹ κάτι που βοήθησε στη δημιουργία αρνητικών στερεότυπων ‘μαύρου ληστή’ που συνδέουν τους μαύρους πολίτες με την κοινωνική αποδιοργάνωση.⁵⁰ Έτσι, η πολιτική συζήτηση θεωρεί ότι η μαύρη νεολαία

---

⁴⁷ Ζαραφωνίτου Χ. & Μαντόγλου, Α. (2000), « Η κοινωνική αναπαράσταση του εγκλήματος και του εγκληματία» στο Κουράκης, Ν. *Αντεγκληματική Πολιτική II*, Α. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, βλ. επίσης Ζαραφωνίτου, Χ. (2008), *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.60

⁴⁸ Cook, D. & Hudson, B. (1993), *Racism and Criminology*, Sage Publications, London, σελ.22

⁴⁹ Newburn, T. (2007), *Criminology*, Willan Publishing, London, σελ.773

⁵⁰ Marshall, I. (1997), *Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States*, Sage Publications, London, σελ. 238-239

υπονομεύει το κοινωνικό καθεστώς της μετανάστευσης, τις φυλετικές σχέσεις και γενικά την κοινωνία.

Η ληστεία στους δρόμους ως πολιτικό φαινόμενο συσχετίστηκε με την μαύρη νεολαία γιατί θεωρείται: πρώτον, ως κοινωνική ομάδα που υπέφερε την πιο άμεση επίπτωση του κύκλου της φτώχειας, της ανεργίας και της κοινωνικής αποξένωσης που επηρέασε τις κεντροαστικές περιοχές και δεύτερον, ως κοινωνική ομάδα που υπέφερε από το επιπρόσθετο μειονέκτημα να ανήκει σε μια φυλετική ομάδα με αδύναμο πολιτισμό και υψηλά επίπεδα κοινωνικών προβλημάτων, όπως διαλυμένες οικογένειες και έλλειψη επιτυχίας στα σχολεία.⁵¹

Ακόμα και σε περιοχές όπου η μαύρη νεολαία αποτελούσε μια μικρή μειονότητα του γενικού νεανικού πληθυσμού, το θέμα της εγκληματικότητας του δρόμου συσχετίστηκε άμεσα με τη μαύρη νεολαία. Επομένως, ο ορισμός των εγκληματικών περιοχών στη καθημερινή αστυνομική πρακτική απέκτησε ξεκάθαρη φυλετική διάσταση, η οποία ενισχύθηκε περαιτέρω από τις βαθύτερες κοινωνικές και οικονομικές διαδικασίες που περιόρισαν τις μαύρες κοινότητες στις κεντροαστικές περιοχές και τις απέκλεισαν από την ίση συμμετοχή στην αγορά εργασίας και γενικά στη κοινωνία.⁵²

Η «δαιμονοποίηση» της Αλβανικής μεταναστευτικής κοινότητας στη περίπτωση της Ελλάδας σχετίζεται με συγκεκριμένους λόγους. Πρώτα από όλα με τον αριθμό τους, καθώς οι Αλβανοί υπήκοοι αποτελούν την πολυπληθέστερη εθνοτική ομάδα μεταναστών. Κατόπιν με τον τρόπο της άφιξής τους, που ήταν μαζικός και αιφνίδιος, χωρίς την ύπαρξη υποστηρικτικών δικτύων παλαιότερων

---

⁵¹ Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B., (1978), *Policing the Crisis: Mugging, the State, Law and Order*, London: Macmillan, σελ. 346-9, βλ. επίσης Solomos, J. (1993), *Race and Racism in Britain*, 2nd edition, The MacMillan Press, σελ.131

⁵² Solomos, J. (1993), *Race and Racism in Britain*, 2nd edition, οπ. παραπ., σελ.132

μεταναστών, όπως σε μεγάλο βαθμό συνέβη με τους μετανάστες από την Αίγυπτο ή την Πολωνία. Επίσης, με την υψηλή θεατότητά τους κατά τα πρώτα χρόνια σε δημόσιους χώρους και την επίδοσή τους σε μικρή εγκληματικότητα, κυρίως για λόγους επιβίωσης (μικροκλοπές, διαρρήξεις εξοχικών σπιτιών κλπ.), καθώς κατά συντριπτική πλειοψηφία εισήλθαν στη χώρα παράνομα, κάτι που δε συνέβη για παράδειγμα με τους υπήκοους των Φιλιππίνων.⁵³

Επομένως, η κοινή γνώμη θεωρεί υπεύθυνη για την έξαρση της εγκληματικότητας και υπαίτια για την ένταση του φόβου του εγκλήματος του γηγενή πληθυσμού, την μεταναστευτική παρουσία. Αυτό οφείλεται και στο γεγονός ότι θεωρεί ότι η παραβατικότητα αποτελεί δήθεν την εξαίρεση που διαπράττεται από τους μετανάστες, ενώ η συμμόρφωση με το γράμμα του νόμου τον κανόνα που τηρούν οι αυτόχθονες. Όμως, σύμφωνα με μια έρευνα αυτό-ομολογούμενης ενοχής σε 1770 κατοίκους της Νέας Υόρκης με λευκό ποινικό μητρώο διαπιστώθηκε ότι το 99% ομολόγησε εμπλοκή σε τουλάχιστον ένα από τα 49 αδικήματα.⁵⁴ Αυτές οι αποδείξεις δείχνουν ότι η παραβίαση του νόμου δεν αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα των περιθωριοποιημένων ομάδων αλλά είναι μια καθημερινή φυσιολογική δραστηριότητα στη ζωή των περισσότερων πολιτών στις δυτικές κοινωνίες. Οι περισσότεροι πολίτες κάποια στιγμή της ζωής τους διαπράττουν αδικήματα για τα οποία θα μπορούσε να τους ασκηθεί δίωξη. Επομένως, η επιλογή για το ποιος θα διωχθεί εξαρτάται από το ποιος έχει καταχωρηθεί επίσημα ως εγκληματίας. Πολλοί

---

⁵³ *Αμίτσης, Γ. & Λαζαρίδη, Γ. (2001), Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.289 - 290*

⁵⁴ *Wallerstein, J. & C. Wyle, 1947, 'Our Law – Abiding Law – Breakers', Probation 35: 107 – 112, βλ. επίσης Roberts, J. & Stalans, L. (2000), Public Opinion, Crime and Criminal Justice, Westview Press, Colorado, σελ. 111*

παρατηρητές του ποινικού συστήματος δικαιοσύνης θεωρούν ότι η φυλή παίζει σημαντικό ρόλο σε αυτή την επιλογή.⁵⁵

Για παράδειγμα, η αποκλίνουσα συμπεριφορά των κοινωνικά και οικονομικά περιθωριοποιημένων ανθρώπων όπως των μεταναστών είναι πιο πιθανό να χαρακτηριστεί ως εγκληματική με αποτέλεσμα την επιβολή επίσημων κυρώσεων από το κράτος που οδηγεί τα υποκείμενα να προωθηθούν μέσα από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης στη φυλάκιση. Επομένως, οι διαδικασίες κοινωνικής και οικονομικής περιθωριοποίησης δεν έχει μόνο επιπτώσεις στην εμπλοκή σε αποκλίνουσα συμπεριφορά των μειονοτικών ομάδων, αλλά αυτές οι διαδικασίες διευκολύνονται από τις πρακτικές της αστυνομίας και του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.⁵⁶

Παρακάτω θα διερευνήσουμε πως οι αρνητικές στερεοτυπικές κοινωνικές αναπαραστάσεις για τους μετανάστες διαμορφώνονται εν μέρει από την επιλεκτική και διαστρεβλωμένη ενημέρωση για την εγκληματικότητα των μεταναστών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

---

⁵⁵ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.294-295

⁵⁶ Phillips, C. & Bowling, B. (2003), 'Racism, Ethnicity and Criminology. Developing Minority Perspectives', *British Journal of Criminology*, vol.43, σσ. 269 – 290, (σελ.278)

(γ) Τα στερεότυπα διαμορφώνονται εν μέρει από την επιλεκτική ενημέρωση από τα μμε για την εγκληματικότητα των μεταναστών

Τα ΜΜΕ αποτελούν σημαντική πηγή πληροφόρησης για το κοινωνικό γίνεσθαι. Σημαντικό τμήμα στη δημιουργία εκτιμήσεων και υπερεκτιμήσεων σχετικά με την στερεοτυπική εγκληματική επικινδυνότητα του μετανάστη κατέχει η πραγμάτευση του ζητήματος από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζουν τα θέματα που αφορούν τις μειονότητες καθορίζει την ενίσχυση ή άμβλυνση των αρνητικών στερεοτύπων για τους μετανάστες. Παρακάτω, διαπιστώνεται ότι η διαστρεβλωμένη προβολή από τα ΜΜΕ των στατιστικών εγκληματικότητας των μεταναστών και των δραστηριοτήτων των διωκτικών αρχών εν μέρει ενισχύουν το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία προκαλώντας αισθήματα ανασφάλειας, ξενοφοβίας και ρατσισμού στο γηγενή πληθυσμό.

Τα μμε που αποσκοπούν στον εντυπωσιασμό του κοινού αναπαράγουν δραματοποιημένο, ενισχυμένο και υπερτονισμένο το αστυνομικό δελτίο προκαλώντας στο γηγενή πληθυσμό αισθήματα φόβου και ανησυχίας απέναντι στους ξένους. Έτσι, προβάλλοντας κυρίως πράξεις βίας, παράγουν κύματα εγκληματικότητας, τα οποία θεωρούνται ξαφνικές αυξήσεις στην εγκληματική δραστηριότητα λόγω της εισροής των μεταναστών, ενώ στην ουσία αποτελούν κύματα στη προσοχή των μμε, διότι τα μμε επικεντρώνονται σε κάποιο είδος εγκλήματος και το δημοσιοποιούν.⁵⁷ Η κατασκευή και η αναπαραγωγή της στερεότυπα εγκληματοποιημένης εικόνας των μεταναστών επιτελείται, όχι τόσο μέσα από έναν ιδεολογικά προσανατολισμένο καθαρό και ειλικρινή λόγο, όσο μέσα από τη χειραγώγηση και την αλλοίωση της ειδησεογραφίας, ουσιαστικά κατασκευάζοντας εξ αρχής μια επίπλαστη

---

⁵⁷ Best, J. (1999), *Random Violence. How we talk about New Crimes and New Victims*, University of California Press, London and Los Angeles, σελ. 34

πραγματικότητα, ερήμην των μεταναστών.⁵⁸ Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί ότι στις ΗΠΑ, παρόλο που τα επίπεδα της ανθρωποκτονίας παρουσιάζουν μείωση από το 1993, η κάλυψη των δολοφονιών στα νέα από τα ΜΜΕ έχει αυξηθεί κατά 700%.⁵⁹

Η Μοσχοπούλου εξέτασε την εγκληματικότητα των μεταναστών και την απεικόνιση της στον ελληνικό απογευματινό Τύπο 1990-1999. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, με βάση τα εγκλήματα που εξετάστηκαν, από τις στατιστικές των γνωστών στην Αστυνομία δραστών προκύπτει συμμετοχή των αλλοδαπών σε ποσοστό 14,3%, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά εμπλοκής των μεταναστών και στις δύο εφημερίδες είναι σαφώς υψηλότερα (44,9% στην εφημερίδα «Απογευματινή» και 42,3% στην εφημερίδα «Τα Νέα».⁶⁰

Η συχνή επανάληψη των βίαιων επεισοδίων στην τηλεόραση «καλλιεργεί» μια παραπλανητική και υπερβολική εικόνα αυτών των περιστατικών στον κόσμο. Αυτή η διαφοροποιημένη διαστρέβλωση επηρεάζει αυτούς που βλέπουν περισσότερο τηλεόραση.⁶¹ Οι συχνοί θεατές της τηλεόρασης ήταν πιο πιθανό να πιστέψουν ότι μπορεί να γίνουν θύματα εγκλήματος και ειδικά βίαιου απ' ότι οι λιγότερο συχνοί θεατές. Όμως, βρέθηκε ότι όταν η επίδραση της γειτονιάς ελεγχθεί, τότε η επίδραση της τηλεόρασης είναι ασήμαντη.⁶² Επομένως, η παρακολούθηση της τηλεόρασης και

---

⁵⁸ Μαρβάκης, Α., Παρσανόγλου, Δ. & Παύλου, Μ. (2001), *Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα*, σελ.150

⁵⁹ Waiton, S. (2008), *The Politics of Antisocial Behavior. Amoral Panics*, Routledge, New York and London, σελ.103, 121

⁶⁰ Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 275

⁶¹ Ericson R. (1995), *Crime and the Media*, Dartmouth, England, σελ. 282

⁶² Doob, A. & Macdonald, G. (1979), 'Television Viewing and Fear of Victimization: Is the Relationship Causal?', *Journal of Personality and Social Psychology*, 37 (2): 170-9, βλ. επίσης Ditton, J. et al, (2004), 'From imitation to intimidation. A Note on the Curious and Changing Relationship between the Media, Crime and Fear of Crime', *British Journal of Criminology*, vol.44, σσ. 595 – 610, (σελ. 596)

ο φόβος του εγκλήματος συσχετίζονται, αλλά και τα δύο εξαρτώνται από τον τόπο κατοικίας.⁶³

Από την άλλη, μπορεί να συμβαίνει το αντίθετο, όχι η τηλεόραση να προκαλεί φόβο αλλά ο φόβος να προκαλεί αυξημένη παρακολούθηση της τηλεόρασης. Οι αυξημένες αντιλήψεις της ευαλωτότητας προδιαθέτουν τους ανθρώπους να εμπιστεύονται περισσότερο την τηλεόραση. Αυτό μπορεί να συμβαίνει διότι οι φοβισμένοι άνθρωποι περιορίζονται στο σπίτι και επομένως βλέπουν περισσότερο τηλεόραση⁶⁴ ή μπορεί να δείχνει ότι η τηλεόραση μπορεί να βοηθά στην ανακούφιση της ανησυχίας⁶⁵

Οι απλουστευτικές γενικεύσεις των κυμάτων εγκληματικότητας έχουν ιδιαίτερο ιδεολογικό βάρος. Μέσω της υπερβολής και της στερεοτύπησης, μέσω της συμβολοποίησης και της δραματοποίησης, ομάδες όπως οι μετανάστες, οι «περιθωριακοί» κλπ. μυθοποιούνται, δαιμονοποιούνται. Πολύ συχνά μάλιστα μέσω του πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος που έχει η διαμεσολάβηση των επίσημων φορέων κοινωνικού ελέγχου στη δημόσια συζήτηση, δημιουργείται ένας ηθικός πανικός, ένα κλίμα κοινωνικής ανασφάλειας που τελικά ευνοεί τη μετάβαση σε αυταρχικότερες μορφές διαχείρισης του εγκληματικού φαινομένου, τη γενικευμένη κοινωνική καταστολή και την παραβίαση θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων.⁶⁶

---

⁶³ Ericson R. (1995), *Crime and the Media, Dartmouth, England*, σελ. 287

⁶⁴ Gunter, B. (1987), *Television and the fear of crime*, London: J. Libby, βλ. επίσης Ditton, J. et al, (2004), 'From imitation to intimidation. A Note on the Curious and Changing Relationship between the Media, Crime and Fear of Crime', *British Journal of Criminology*, vol.44, σσ. 595 – 610, (σελ.598)

⁶⁵ Weaver, J. & Wakshlag, J. (1986), 'Perceived Vulnerability to Crime, Criminal Victimization Experience, and the Television Viewing', *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 30 (2): 141-158, βλ. επίσης Ericson R. (1995), *Crime and the Media*, οπ. παραπ., σελ. 288

⁶⁶ Κωνσταντινίδου, Χ. (2001) *Κοινωνικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα των Αλβανών μεταναστών στον Αθηναϊκό Τύπο*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 24

Επομένως, διαπιστώνεται ότι η διαμόρφωση της αρνητικής στερεοτυπικής αναπαράστασης των μειονοτήτων στο γηγενή πληθυσμό, μέσα από τα διαστρεβλωμένα δημοσιεύματα του Τύπου που ασχολείται με την εγκληματικότητα των μεταναστών, έχει ως αποτέλεσμα την καλλιέργεια του φόβου του εγκλήματος. Επακόλουθα, παρατίθενται έρευνες για την επίσημη καταγεγραμμένη εικόνα της εγκληματικότητας των μεταναστών που προκύπτει από την αλληλεπίδραση των μεταναστών με τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και το σύστημα απονομής δικαιοσύνης, με στόχο την απόδοση της ρεαλιστικής εγκληματικότητας των μειονοτήτων και την απομυθοποίηση του στερεότυπου του μετανάστη εγκληματία που καθιστά τις μειονότητες θύματα προκατάληψης, περιθωριοποίησης και ρατσιστικού μίσους.

Σύμφωνα με συμπεράσματα από έρευνες για την εγκληματικότητα των αλλοδαπών στις πιο αντιπροσωπευτικές χώρες υποδοχής (Γερμανία, Γαλλία, Μ.Βρετανία, Βέλγιο, Ελλάδα και Ιταλία) που εξέδωσε η Κομισιόν, οι μετανάστες δεν εγκληματούν περισσότερο από το γηγενή πληθυσμό, ακόμη και εάν τα στατιστικά δεδομένα δείχνουν κάτι άλλο. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την Στατιστική της Αστυνομίας, από το σύνολο της εγκληματικής δράσης, στους αλλοδαπούς αντιστοιχεί το 1,11% το 1990, το 3,22% το 1995, το 6,44% το 2000, το 12,84% το 2005, το 16,38% το 2006 και το 19,78% το 2007.⁶⁷ Διαπιστώνεται λοιπόν ότι για τη πλειονότητα της εγκληματικής δράσης ευθύνονται οι Έλληνες, και επίσης ότι η εγκληματικότητα των αλλοδαπών παρουσιάζει αυξητική τάση και από το 2005 υπερεκπροσωπούνται στην εγκληματικότητα σε σχέση με το ποσοστό τους στο πληθυσμό της χώρας (8% το 2001).

---

⁶⁷ Τα στατιστικά στοιχεία διατίθενται στην ιστοσελίδα www.astynomia.gr, βλ. επίσης. Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 72, 96

Επίσης, τα ευρωπαϊκά και αμερικάνικα δεδομένα σύλληψης δείχνουν ότι οι μειονότητες συλλαμβάνονται κυρίως για συγκεκριμένα είδη αδικημάτων. Πιο λεπτομερειακά, τα δεδομένα συλλήψεων δείχνουν ότι οι περισσότερες συλλήψεις μειονοτήτων αφορούν παραβάσεις όπως η παράνομη είσοδος στη χώρα, η παράνομη απασχόληση, η δήλωση ψευδών στοιχείων, που είναι σύμφυτα με την κατάσταση της λαθρομετανάστευσης και ανεβάζουν κατακόρυφα το συνολικό αριθμό των διαπραχθέντων εγκλημάτων, καθώς και μικροαδικήματα, όπως κλοπές σε κατάστημα και μη βίαια αδικήματα. Μια χαμηλή αναλογία συλλήψεων σε σχέση με τα άλλα αδικήματα αφορά στο βίαιο σοβαρό αδίκημα, στο οποίο όμως οι μειονότητες υπερεκπροσωπούνται σε σχέση με το ποσοστό τους στο γενικό πληθυσμό.⁶⁸

Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με την έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του προγράμματος TSER, ένα ποσοστό κυμαινόμενο μεταξύ 56% και 65% των γνωστών στην Αστυνομία αλλοδαπών δραστών έχει διαπράξει εγκλήματα σχετιζόμενα με τη νομοθεσία περί αλλοδαπών.⁶⁹ Έτσι, μέσα από την ποινικοποίηση της μετανάστευσης, οι στατιστικές εγκληματικότητας διαμορφώνουν μια διαστρεβλωμένη πραγματικότητα για την εγκληματικότητα των μειονοτήτων που εγείρει αισθήματα ανασφάλειας στους αυτόχθονες.

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, οι μετανάστες δραστηριοποιούνται εγκληματικά κυρίως σε αδικήματα βίας, κατά της περιουσίας – ιδιοκτησίας και διαπράττουν αδικήματα που σχετίζονται με την παράνομη είσοδο και παραμονή τους στη χώρα. Κάποιες εθνοτικές ομάδες δραστηριοποιούνται περισσότερο από άλλες

---

⁶⁸ Marshall, I. (1997), *Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States*, Sage Publications, London, σελ. 230-231

⁶⁹ Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 71

(π.χ. Αλβανοί) οι οποίες όμως τυχαίνει να υπερεκπροσωπούνται επίσης και στον γενικό πληθυσμό των μεταναστών στη χώρα.⁷⁰

Οι μετανάστες δεν ευθύνονται για το μεγαλύτερο ποσοστό, αλλά υπερεκπροσωπούνται στο πεδίο της σοβαρής εγκληματικότητας σε σχέση με την αναλογία τους στον πληθυσμό της χώρας, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει και την ίδια δυναμική συμμετοχή όλων των εθνικοτήτων σ' αυτήν. Για παράδειγμα στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας με πρόθεση οι μετανάστες ευθύνονται σε ποσοστό 5,38% το 1990, 14,93% το 1995, 20,86% το 2000, 32,46% το 2007 και 44% με ποσοστό εξιχνίασης 68,31% το 2008.⁷¹ Διαπιστώνεται η αυξητική τάση των μεταναστών στο αδίκημα της ανθρωποκτονίας που αποτελεί τη πιο ακραία μορφή βίαιης εγκληματικότητας, η οποία ενισχύει το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία, παρόλο που οι αυτόχθονες ευθύνονται για τη διάπραξη των περισσότερων δολοφονιών.

Σε ορισμένες, περιπτώσεις εγκλημάτων η συμμετοχή τους προσεγγίζει ή και υπερβαίνει το ήμισυ της συμμετοχής των Ελλήνων, κυρίως στα εγκλήματα κατά της περιουσίας. Για παράδειγμα, στο αδίκημα της πλαστογραφίας, η συμμετοχή των μεταναστών είναι η εξής: 1990: 11,89%, 1995: 23,08%, 2000: 74,04%, 2005: 66,26%, 2006: 72,34%, 2007: 73,47%, 2008: 96,1% με ποσοστό εξιχνίασης 98,9% και στο αδίκημα της επαιτείας και αλητείας, από το σύνολο της εγκληματικής δράσης, στους αλλοδαπούς αντιστοιχεί το 13,24% το 1990, το 13,19% το 1995, το

---

⁷⁰ Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 80

⁷¹ Τα στατιστικά στοιχεία διατίθενται στην ιστοσελίδα www.astynomia.gr, βλ. επίσης Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', οπ. παραπ., σελ. 105, 118

65,30% το 2000, το 68,20% το 2005, το 77,78% το 2006, το 92,78% το 2007 και το 74,8% με ποσοστό εξιχνίασης 100% το 2008.⁷²

Η υπερεκπροσώπηση των μεταναστών στη πλαστογραφία, δείχνει ότι σε αυτό το αδίκημα καταφεύγουν οι μετανάστες ώστε να εξασφαλίσουν νόμιμα πλαστά έγγραφα για να γλιτώσουν από το καθεστώς της παρανομίας. Η υπερεκπροσώπηση των μεταναστών στην επαιτεία ερμηνεύεται περισσότερο από το ήπια ντετερμινιστικό σχήμα της ταξικά προσδιορισμένης περίπου απόλυτης εξαθλίωσης που διατύπωσε ο Bonger.⁷³ Αυτό δείχνει ότι οι κοινωνικές ομάδες διαπράττουν εγκλήματα όχι λόγω εγκληματικής προδιάθεσης, αλλά ως συνέπεια των κοινωνικών συνθηκών και ως απάντηση στις επικρατούσες εγκληματικές ευκαιρίες. Η υψηλή εξιχνίαση στα αδικήματα της πλαστογραφίας και της επαιτείας, δείχνει ότι οι παραβάσεις που διαπράττονται κυρίως από τους μετανάστες, ελκύουν περισσότερο την αστυνομική προσοχή.

Περιληπτικά, από τα δεδομένα της Στατιστικής της Αστυνομίας, διαπιστώνεται ότι η εγκληματική δράση των αλλοδαπών συγκεντρώνει τα μεγαλύτερα ποσοστά στα εγκλήματα σχετικά με τα υπομνήματα, την επαιτεία-αλητεία και την πλαστογραφία. Παρατηρείται αυξητική τάση στην απόδραση κρατουμένου, στην διακεκριμένη κλοπή, στη ληστεία, στην ανθρωποκτονία με πρόθεση, στην κλοπή και στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας. Αντιθέτως η

---

⁷²Τα στατιστικά στοιχεία διατίθενται στην ιστοσελίδα www.astynomia.gr, βλ. επίσης Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 105, 108 - 109

⁷³ Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 107

συμμετοχή τους μειώνεται στα αδικήματα της παραβίασης των περιορισμών διαμονής και στην διακεκριμένη κλοπή με διάρρηξη.⁷⁴

Συμπερασματικά, σε ευρωπαϊκό και αμερικάνικο επίπεδο, διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα της εγκληματικότητας διαπράττεται από τους αυτόχθονες, αλλά το γεγονός ότι οι μειονότητες υπερεκπροσωπούνται στη βίαιη εγκληματικότητα σε σχέση με το ποσοστό τους στο γενικό πληθυσμό της χώρας υποδοχής ενισχύει το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία, που με τη σειρά του προκαλεί αισθήματα ανασφάλειας, ξενοφοβίας και ρατσισμού, με επακόλουθη την εκδήλωση εγκλημάτων μίσους κυρίως στο εξωτερικό. Όμως, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο μεγάλος σκοτεινός αριθμός εγκληματικότητας που είναι μεγαλύτερος για τους αυτόχθονες που γνωρίζουν τους κανόνες του παιχνιδιού, απ'ότι για τους μετανάστες που ελκύουν περισσότερο την αστυνομική υποψία, καθώς και το γεγονός ότι οι συλλήψεις αντιπροσωπεύουν ουσιαστικά τη κινητοποίηση των διωκτικών αρχών παρά την εγκληματική δραστηριότητα των μεταναστών.

Αυτές οι διαπιστώσεις ενισχύονται και από τα στατιστικά δεδομένα των καταδικαστικών αποφάσεων. Στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ, οι στατιστικές των καταδικαστικών αποφάσεων δείχνουν ότι οι μειονότητες δεν ευθύνονται για τη πλειονότητα της εγκληματικότητας, αλλά υπερεκπροσωπούνται σε σχέση με το ποσοστό τους στο γενικό πληθυσμό της χώρας υποδοχής. Στην Ελλάδα, οι καταδίκες των Ελλήνων δραστών για τα έτη 1988 – 1998, είναι περισσότερες απ'ότι των αλλοδαπών όχι μόνο σε απόλυτο μέγεθος, αλλά και αναλογικά. Η αναλογία

---

⁷⁴ Τα στατιστικά στοιχεία διατίθενται στην ιστοσελίδα www.astynomia.gr, βλ. επίσης Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 123

καταδικασθέντων είναι 31,9% για τους Έλληνες δράστες και 24,1% για τους αλλοδαπούς.⁷⁵

Στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ, οι στατιστικές των καταδικαστικών αποφάσεων δείχνουν μεγαλύτερη υπερεκπροσώπηση των μειονοτήτων σε σχέση με το ποσοστό τους στο γενικό πληθυσμό σε σοβαρή βίαιη εγκληματικότητα, όπως στη ληστεία, ανθρωποκτονία και βιασμό και σε παραβάσεις ναρκωτικών. Το μεγαλύτερο μέρος όμως των καταδικαστικών αποφάσεων για τις μειονότητες και τους μετανάστες είναι για λιγότερο σοβαρά εγκλήματα ρουτίνας.⁷⁶

Η φυλετική ανομοιογένεια στις στατιστικές της εγκληματικότητας αποδίδεται είτε (α) στις διακρίσεις των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, είτε (β) στη μεγαλύτερη εμπλοκή των μειονοτήτων στην εγκληματικότητα λόγω της μειονεκτικής κοινωνικοοικονομικής τους θέσης. Παρακάτω, λοιπόν εξετάζεται αν η υπερεκπροσώπηση των μεταναστών σε κάποια αδικήματα στις στατιστικές εγκληματικότητας προκύπτει από εγκληματική προδιάθεση και επακόλουθη αυξημένη εμπλοκή στο έγκλημα ή από τις διακρίσεις του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και του κράτους. Βέβαια, κάποιοι ειδικοί υποστηρίζουν ότι η εγκληματικότητα των μειονοτήτων δεν μεγαλοποιείται, καθώς οι επίσημες στατιστικές επαληθεύονται από τις έρευνες θυματοποίησης και τις έρευνες αυτό-ομολογούμενης ενοχής, αλλά κάποιοι αντιπαραθέτουν αμφισβητώντας την αξιοπιστία αυτών των ερευνών.

---

⁷⁵ Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Δαρίτση, Α. (2003), *Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: Τα στατιστικά δεδομένα, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα, σελ. 54*

⁷⁶ Marshall, I. (1997), *Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States, Sage Publications, London, σελ. 232*

(δ) Οι στατιστικές της εγκληματικότητας επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες, όπως από τις διακρίσεις του επίσημου κοινωνικού έλεγχου και από τις στοχοποιητικές πολιτικές του κράτους

Μεταξύ των παραγόντων οι οποίοι επηρεάζουν τη στατιστική εικόνα της εμφανούς εγκληματικότητας στην οποία παρατηρούνται φυλετικές διαφορές, θα πρέπει να συμπεριληφθούν: Πρώτον, η διαφαινόμενη διάθεση του πληθυσμού να καταγγείλει ευκολότερα μετανάστες δράστες ακόμη και ελαφρών εγκλημάτων όπως και η ευκολία απόδοσης αδικημάτων, ιδίως κατά της ιδιοκτησίας, σε αυτούς, ακόμη και όταν οι δράστες είναι άγνωστοι, διότι ως κοινωνική ομάδα βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας.⁷⁷

Δεύτερον, η υψηλότερη αμεσότητα και θεατότητα των αδικημάτων που διαπράττουν κυρίως οι μειονότητες, όπως αδικήματα προσωπικής ζημιάς σε σχέση με τα εγκλήματα που διαπράττουν συνήθως οι γηγενείς, όπως εγκλήματα λευκού περιλαίμιου, με αποτέλεσμα να έχουν υψηλό ποσοστό εξιχνίασης και να αυξάνουν τη συμμετοχή των μειονοτήτων στις στατιστικές εγκληματικότητας.⁷⁸

Τέλος, ο εντατικός αστυνομικός έλεγχος της μεταναστευτικής κοινότητας με συνέπεια την αποκάλυψη περισσότερων εγκλημάτων συγκριτικά με άλλες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες δεν έχουν τη θεατότητα που διακρίνει τους μετανάστες ούτε υπόκεινται στην ίδια αστυνόμευση.⁷⁹ Η υπερ-εκπροσώπηση σε κάποια αδικήματα αποτελεί αντανάκλαση ενός φαύλου κύκλου στερεότυπων των μειονοτήτων, ότι

---

⁷⁷ Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.84-85

⁷⁸ Shichor, D. & Sechrest, D. (1996), *Three Strikes and you're out. Vengeance as public policy*, Sage Publications, London, σελ.250 και Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.293

⁷⁹ Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, οπ. παραπ., σελ.84-85

έχουν προδιάθεση στο έγκλημα, με αποτέλεσμα να υπεραστυνομεύονται οι εθνικές μειονοτικές γειτονιές και να εμπλέκονται περισσότερα μέλη των μειονοτήτων στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, επεκτείνοντας τους εγκληματικούς φακέλους κι ενισχύοντας τις πιθανότητες επαναστοχοποίησης από την αστυνομία και αυστηρότερης τιμωρίας στο ενδεχόμενο κι άλλης καταδικαστικής απόφασης.⁸⁰

Σύμφωνα με τη θεωρία της «κοινωνικής αντίδρασης» ή της «συμβολικής αλληλεπίδρασης», η ίδια η στιγματισμένη ομάδα οργανώνει την ταυτότητά της γύρω από τα χαρακτηριστικά που τις αποδίδονται εκδηλώνοντας ανάλογη συμπεριφορά. Βασική ιδιότητα της στερεοτυπικής εικόνας αποτελεί η ακαμψία του φορέα της, ο οποίος αντιστέκεται πεισματικά στην αναγνώριση δεδομένων που ανατρέπουν το στερεότυπο. Η διαδικασία διευκολύνεται όσο μεγαλύτερη είναι η κοινωνική απόσταση μεταξύ των δημιουργών της «ετικέτας» και της στιγματιζόμενης ομάδας. Η κοινωνική περιθωριοποίηση της τελευταίας οδηγεί σε ένταση της παραβατικής δραστηριότητας των μελών της, που νομιμοποιεί το στίγμα, προκαλώντας εντονότερη κοινωνική αντίδραση εις βάρος της και ανάλογη «απάντηση» εκ μέρους της.⁸¹

Όμως, ότι και να δείχνουν τα δεδομένα συλλήψεων και οι αναγνωρίσεις των θυμάτων, ο σκοτεινός αριθμός εγκληματικότητας είναι τόσο μεγάλος, για παράδειγμα, σύμφωνα με την British Crime Survey, μόνο το 8% των ληστειών καταγράφονται, που όλες οι εκτιμήσεις για την μειονοτική παραβατικότητα αποδεικνύονται υποθετικές.⁸² Επίσης, υποθετικός είναι και ο ακριβής αριθμός των μεταναστών καθιστώντας τη σύγκριση της εγκληματικότητας των μεταναστών με την

---

⁸⁰ Cheliotis, L. & Liebling, A. (2006), "Race matters in British Prisons. Towards a Research Agenda, *British Journal of Criminology*", vol.46, σσ. 286 – 317, (σελ.291)

⁸¹ Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.156

⁸² Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice, Dartmouth, England*, σελ.277

αντιπροσώπευση τους στο συνολικό πληθυσμό της χώρας σε ένα βαθμό άκυρη.⁸³ Ακόμη, οι στατιστικές αντανακλούν τις δραστηριότητες του επίσημου κοινωνικού ελέγχου παρά την εγκληματική εμπλοκή των ατόμων. Οπότε, η αποδοχή των στατιστικών εγκληματικότητας ως μια ένδειξη της εγκληματικότητας σκιάζει τις υποκειμενικές επιδράσεις που επηρεάζουν το σύστημα απονομής δικαιοσύνης ως ολότητα. Παρόλ'αυτά δεν μπορούμε να αγνοούμε τις στατιστικές διότι λένε ένα μέρος της ιστορίας.

Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στη θυματοποίηση των μειονοτήτων από τις διακρίσεις των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, που συμβάλλει στη διαστρέβλωση της εικόνας της εγκληματικότητας των μεταναστών, η οποία, με τη βοήθεια των ΜΜΕ, διαμορφώνει εν μέρει τις αρνητικές στερεοτυπικές κοινωνικές αναπαραστάσεις για τους μετανάστες, με επακόλουθο τη καλλιέργεια αισθημάτων ανασφάλειας στους αυτόχθονες.

Η άμεση διάκριση υφίσταται όταν ένα άτομο αντιμετωπίζεται λιγότερο ευνοϊκά από κάποιο άλλο εξαιτίας της φυλετικής ή εθνικής του προέλευσης. Στην έμμεση διάκριση, μια φαινομενικά ουδέτερη πρακτική ή κριτήριο θέτει άτομα συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνικής προέλευσης σε μειονεκτική θέση σε σχέση με άλλα άτομα, εκτός κι αν δικαιολογείται για νόμιμο σκοπό και τα μέσα που χρησιμοποιούνται είναι κατάλληλα και απαραίτητα.⁸⁴ Πολλές έρευνες έχουν αποδείξει ότι η αστυνομία εξασκεί τις αρμοδιότητές της εις βάρος των μειονοτήτων. Αυτό έχει καταγραφεί στις διαδικασίες ελέγχων στους δρόμους, στις συλλήψεις και στις αποφάσεις για άσκηση δίωξης.

---

⁸³ Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', *Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών*, σελ. 38

⁸⁴ Fredman, S. (2001), *Discrimination and Human Rights. The Case of Racism*, Oxford University Press, New York, σελ. 212 - 213

Ο πρωταρχικός στόχος της αστυνομίας δεν είναι η επιβολή του νόμου αλλά να διατηρεί την τάξη στους δρόμους. Είναι γνωστό ότι κάποιοι περιθωριοποιημένοι λαοί είναι πιο ευάλωτοι στις συλλήψεις, ότι υπάρχουν οργανωμένες και ανεπίσημες πιέσεις που το ενθαρρύνουν, ότι ο νόμος επιτρέπει και ενθαρρύνει αυτή τη πρακτική και ότι ο έλεγχος στους δρόμους είναι η κυρίαρχη αρμοδιότητα της αστυνομίας. Οι αταξίες του δρόμου βάζουν την κοινωνία σε κίνδυνο, γι'αυτό και η καταπολέμησή τους έχει πρωταρχική σημασία διαχρονικά.⁸⁵

Οι μαύροι και οι μιγάδες είναι πιο πιθανό να ελεγχθούν στο δρόμο από την αστυνομία σε σχέση με τους λευκούς πολίτες και οι Ασιάτες είναι πιο πιθανό να ελεγχθούν στο δρόμο σε σχέση με τους λευκούς όταν βρίσκονται μέσα σε αυτοκίνητο αλλά όχι όταν είναι πεζοί. Σύμφωνα με μια βρετανική έρευνα, ο αριθμός των ελέγχων στους δρόμους για τους μαύρους ύποπτους είναι 6 φορές μεγαλύτερος από αυτόν για τους λευκούς τα έτη 2004/05, με τους Ασιάτες ύποπτους να έχουν επίσης 2 φορές υψηλότερο ποσοστό από τους λευκούς. Επιπρόσθετα, μεγαλύτερη αναλογία ακινητοποιήσεων των μαύρων σε σχέση με τους λευκούς καταλήγει σε έλεγχο.⁸⁶

Υπάρχουν δύο εξηγήσεις για τη φυλετική υπερεκπροσώπηση των μειονοτήτων στους ελέγχους των δρόμων. Είτε η αστυνομία επηρεασμένη από τα ρατσιστικά στερεότυπα στοχοποιεί επιλεκτικά τις μειονοτικές ομάδες είτε οι μειονοτικές ομάδες είναι περισσότερο διαθέσιμες στους ελέγχους στους δρόμους.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στο Reading και Slough διαπιστώθηκε ότι η αστυνομία δεν επιδίδεται άμεσα σε ρατσιστική στοχοποίηση των μειονοτήτων στους ελέγχους στους δρόμους αλλά έμμεσα, κατευθύνοντας τους ελέγχους σε κοινότητες

---

⁸⁵ Brogden, M., (1982), *'The Police: Autonomy, Power and Consent'*, London: Academic Press, σελ. 184, 193, βλ. επίσης Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice, Dartmouth, England*, σελ.240

⁸⁶ Reza, B., & Magill, C., (2006), *'Race and the Criminal Justice System: An overview to the complete statistics 2004/05'*, London: Criminal Justice System Race Unit, σσ. 1-34, (σελ. 11)

όπου συγκεντρώνονται οι φυλετικές μειονότητες, με αποτέλεσμα οι έγχρωμοι πολίτες να είναι δυσανάλογα εκτεθειμένοι στους ελέγχους στους δρόμους.⁸⁷ Αυτή η προσέγγιση είναι περισσότερο συμβατή με την έννοια της έμμεσης διάκρισης από την αστυνομία καθώς ουδέτερες φαινομενικά πρακτικές, όπως οι έλεγχοι στους δρόμους εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο που επηρεάζουν δυσανάλογα τις μειονότητες.

Οι έγχρωμοι, αντιλαμβανόμενοι τις διακρίσεις, θεωρούν αναποτελεσματικές τις προληπτικές στρατηγικές όπως οι έλεγχοι στους δρόμους στη παρεμπόδιση ή μείωση της εγκληματικότητας, γιατί λόγω προσωπικών εμπειριών σε τέτοιες πρακτικές, αισθάνονται ότι παρενοχλούνται διότι οι έλεγχοί τους δεν ήταν δικαιολογημένοι, καθώς δεν βασίζονταν σε άμεση παρατηρούμενη εγκληματική δράση.⁸⁸

Οι Brunson & Miller, διεξήγαγαν έρευνα με συνεντεύξεις σε 40 νέους Αφροαμερικάνους άνδρες που κατοικούσαν στο St. Louis, του Missouri. Διαπιστώθηκε ότι οι Αφροαμερικάνοι άνδρες, ανεξάρτητα από την εμπλοκή τους σε παραβατική συμπεριφορά, αισθάνονται ότι στιγματίζονται από μονομερή αστυνομική υποψία, την οποία αποδίδουν κυρίως στη φυλή, αλλά και στη παρουσία τους σε δημόσιους χώρους, στις επαφές με συνομήλικους, στο τρόπο ντυσίματος και στις προηγούμενες επαφές με την αστυνομία. Επιπλέον, οι νέοι άνδρες πιστεύουν ότι παρά όλες τις προσπάθειές τους, δεν μπορούν να πείσουν ως νομοταγείς, ακόμα κι όταν είναι, εξαιτίας της επίδρασης της φυλής και της περιοχής στη δημιουργία των στερεοτύπων της αστυνομίας.⁸⁹

---

⁸⁷ Waddington, P., Stenson, K. & Don, D. (2004), "In Proportion, Race and Police Stop and Search", *British Journal of Criminology*, vol.44, σσ. 889 - 914, (σελ.905)

⁸⁸ Sharp, D. & Atherton, S. (2007), "To serve and protect? The experiences of Policing in the Community of Young People from Black and Other Ethnic Minority Groups", *British Journal of Criminology*, vol.47, σσ. 746 – 763, (σελ.756)

⁸⁹ Brunson, R. & Miller, J. (2006), "Young black men and urban policing in the United States", *British Journal of Criminology*, vol.46, σσ. 613 – 640, (σελ.636), βλ.

Αναφορικά με τις συλλήψεις που διεξάγονται από την αστυνομία, το 1983 στο Λονδίνο ο Newman συνέδεσε τα προβλήματα της κοινωνικής αποδιοργάνωσης με συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλήματος, στοχοποιώντας τις κεντροαστικές κοινότητες με υψηλό πληθυσμό μαύρων που είχαν υψηλά ποσοστά εγκλημάτων, όπως ληστείες του δρόμου, αταξίες του δρόμου και διαρρήξεις, με αποτέλεσμα σ' αυτές τις περιοχές να συγκεντρωθούν μεγάλες αστυνομικές δυνάμεις. Έτσι, τους πρώτους τέσσερις μήνες του 1983, η αστυνομία έκανε 5.735 συλλήψεις, εκ των οποίων οι 39 ήταν για ληστεία του δρόμου, οι 207 ήταν για διάρρηξη και οι 4.000 ήταν για αταξίες του δρόμου!⁹⁰

Χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι στον Καναδά συστάθηκε το 1987 μια επιτροπή υπό την προεδρία της J. Bellemaire, για να διερευνήσει τις σχέσεις της αστυνομίας με τις εθνικές μειονότητες. Διαπιστώθηκε ότι οι μη λευκοί νέοι συλλαμβάνονται συχνότερα, ότι οι συλλήψεις στις οποίες παίζει μεγαλύτερο ρόλο η διακριτική ευχέρεια και η υποκειμενικότητα των αστυνομικών αφορούν περισσότερο τους μη λευκούς παρά τους λευκούς.⁹¹ Επίσης, σύμφωνα με βρετανική έρευνα, τα έτη 2002-05, οι μαύροι πολίτες συλλαμβάνονταν 3 φορές συχνότερα από τους λευκούς πολίτες.⁹²

Στην Ελλάδα, υπολογίζεται για το έτος 1995, ότι το ποσοστό των συλληφθέντων αλλοδαπών, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι συλλήψεις για παράνομη παραμονή στη χώρα, ήταν από 14 έως 26 φορές υψηλότερο από το

επίσης Sharp, D. & Atherton, S. (2007), 'To serve and protect? The experiences of Policing in the Community of Young People from Black and Other Ethnic Minority Groups', *οπ. παραπ.*, σσ. 746 – 763, (σελ. 760)

⁹⁰ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice, Dartmouth, England*, σελ. 256 - 257

⁹¹ Ζαραφωνίτου, Χ. (2004), *Εμπειρική Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα*, σελ. 241

⁹² Reza, B., & Magill, C., (2006), 'Race and the Criminal Justice System: An overview to the complete statistics 2004/05', *London: Criminal Justice System Race Unit*, σσ. 1-34, (σελ. 15)

αντίστοιχο ποσοστό συλληφθέντων Ελλήνων. Η έμφαση στον έλεγχο και την αστυνόμευση της συγκεκριμένης ομάδας του πληθυσμού διευκολύνει τη συγκριτικά μεγαλύτερη αποκάλυψη διάπραξης εγκλημάτων εκ μέρους τους και με τον τρόπο αυτό επιδρά στη διαμόρφωση των στατιστικών δεικτών παραμορφώνοντας εν μέρει την εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας του εγκλήματος στη χώρα.⁹³

Παρακάτω εξετάζεται αν οι υψηλές συλλήψεις των μειονοτήτων και η υπεραστυνόμευση τους είναι αποτέλεσμα άδικων διακρίσεων από την αστυνομία ή αν είναι αποτέλεσμα αυξημένης παραβατικής συμπεριφοράς των μειονοτήτων και επομένως κατάλληλη για την περίπτωση.

Όπως διαπιστώθηκε παραπάνω οι μετανάστες ευθύνονται δυσανάλογα για κάποιες κατηγορίες εγκλημάτων όμως εφόσον το ίδιο ποσοστό δραστών προκύπτει από τις αναγνωρίσεις των θυμάτων, τα επίπεδα συλλήψεων δεν μπορούν να αποδοθούν στις προκαταλήψεις της αστυνομίας. Αυτή η διαπίστωση υποστηρίζει ότι οι υψηλές συλλήψεις των μειονοτήτων αντανακλά την αυξημένη παραβατικότητα των μειονοτήτων.⁹⁴ Όμως, ακόμα κι αν οι μειονότητες δεν υπερσυλλαμβάνονται σε σχέση με τον αριθμό των εγκλημάτων που διαπράττουν, εξακολουθεί να είναι πιο πιθανό ότι έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα από τους λευκούς να συλληφθούν για αυτά τα αδικήματα.

Έρευνες έχουν δείξει ότι σχετικά περισσότεροι μαύροι πολίτες συλλαμβάνονται για να υποβληθούν σε ανάκριση από την αστυνομία, αλλά ασκείται

---

⁹³ Papantoniou, A., Papantoniou – Fragouli, M, Kalavanou, A., (1998), 'Illegal migration and the problem of crime', *Research Report in the TSER project*, Research Department of the KSPM-Athens, August, βλ. επίσης Αμίτσης, Γ. & Λαζαρίδη, Γ. (2001), *Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.295

⁹⁴ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.290

δίωξη σε λιγότερους για κάποιο αδίκημα.⁹⁵ Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 1960 υπήρχε 90% αντιστοιχία ανάμεσα στις συλλήψεις και τις φυλακίσεις στην Αγγλία, το 1980 το ποσοστό της αντιστοιχίας έπεσε στο 40%.⁹⁶ Επομένως εφόσον οι μαύροι δεν υπερσυλλαμβάνονται, τότε θα πρέπει να εξηγηθεί γιατί είναι πιο πιθανό η αστυνομία και οι κατήγοροι να τους αφήσουν να φύγουν χωρίς να τους ασκήσουν δίωξη. Αυτό σημαίνει ότι η αστυνομία πιο συχνά έχει μη βάσιμες υποψίες για τους μαύρους. Επομένως, αυτές οι έρευνες υποστηρίζουν την εξήγηση της υποκειμενικότητας των αστυνομικών και το ότι η αστυνομία είναι πιο υποψιασμένη προς τις φυλετικές μειονότητες με αποτέλεσμα να τις στοχοποιεί επιλεκτικά.

Έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στις ρατσιστικές πρακτικές της αστυνομίας ως παράγοντα για την εξήγηση της δυσανάλογης παρουσίας των μειονοτήτων στις στατιστικές συλλήψεων. Οι κατηγορίες εναντίον της αστυνομίας εμπεριέχουν συνεχή υποψία, παρενόχληση και εγκληματοποίηση των μειονοτήτων, διαφοροποιητική υπερασυνόμευση των μειονοτικών κοινοτήτων και πρακτικές διακρίσεων στους ελέγχους στους δρόμους στις μειονοτικές κοινότητες που οδηγούν σε αυθαίρετες συλλήψεις των μεταναστών.⁹⁷

Εάν η διάκριση της αστυνομίας στις συλλήψεις παίζει κάποιο ρόλο, τότε αυτό θα είναι πιο προφανές στα λιγότερο σοβαρά αδικήματα, όπως σε περιπτώσεις παράνομου τζόγου. Στα πολύ σοβαρά αδικήματα, οι νομικοί περιορισμοί αφήνουν λίγο περιθώριο για αστυνομική διάκριση.⁹⁸ Για παράδειγμα, σε αμερικάνικη έρευνα για τις αστυνομικές συλλήψεις, διαπιστώθηκε ότι σε μικροαδικήματα, οι αστυνομικοί

---

⁹⁵ *Banton, M. (1994), Discrimination, Open University Press, Buckingham and Philadelphia, σελ. 26*

⁹⁶ *Hudson, B. (1996), Race, Crime and Justice, Dartmouth, England, σελ.158*

⁹⁷ *Kalunta - Crumpton, A. (1998), 'The Prosecution and Defense of Black Defendants in Drug Trials', British Journal of Criminology, vol.38, σσ. 561 – 588, (σελ. 563)*

⁹⁸ *Marshall, I. (1997), Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States, Sage Publications, London, σελ. 230*

κρίνουν από τη συμπεριφορά του ανήλικου δράστη για το πώς θα χειριστούν την υπόθεση και η συμπεριφορά του δράστη κρίνεται ανάλογα με τη φυλή του, δηλαδή, η φυλή του δράστη είναι σχετική με το πώς αντιλαμβάνονται οι αστυνομικοί τη συμπεριφορά ως αγενή, κάτι που αυξάνει τη πιθανότητα σύλληψης.⁹⁹

Επίσης, όταν ο μοναδικός φορέας που αποφασίζει είναι η αστυνομία, είναι πιο πιθανό να ασκηθεί δίωξη στις μειονότητες μετά τη σύλληψη και λιγότερο πιθανό να τους επιβληθεί επίπληξη. Μια πιθανή εξήγηση είναι ότι οι μειονότητες είναι λιγότερο πιθανό να παραδεχθούν την ενοχή τους, καθώς θεωρούν ότι η αστυνομία είναι προκατειμμένη εναντίον τους και ίσως έχουν βιώσει λανθασμένες συλλήψεις στο παρελθόν. Επομένως, εάν η αστυνομία αρνηθεί να επιβάλει επίπληξη σε δράστες μειονοτικών ομάδων με λευκό ποινικό μητρώο λόγω μη νομικών κριτηρίων, όπως χαμηλή κοινωνικοοικονομική θέση ή διάκριση, τότε επακόλουθα αυτοί εμφανίζονται στα δικαστήρια με προηγούμενες καταδίκες, κάτι που αυξάνει τη πιθανότητα να προφυλακιστούν πριν τη δίκη, και καθιστά περισσότερο πιθανό να τους απαγγελθεί ποινή εγκλεισμού αν καταδικαστούν.

Σε αυτό το σημείο η αυτοεκπληρούμενη προφητεία, ο φαύλος κύκλος και η ενίσχυση της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς λαμβάνουν δράση. Η σχετική αποστέρηση οδηγεί σε μεγαλύτερη παραβατικότητα, τα ρατσιστικά στερεότυπα οδηγούν την αστυνομία στη στοχοποίηση των μαύρων ως υπόπτων και σε έτοιμη απάντηση στη παραβατικότητά τους, οι μαύροι απεχθάνονται αυτή τη δυσανάλογη στοχοποίηση με αποτέλεσμα η επακόλουθη επιθετικότητά τους να επιβεβαιώνει το

---

⁹⁹ *Black, D. & Reiss, Jr. (1970), 'Police Control of Juveniles' American Sociological Review, 35: 63-77, βλ. επίσης Tonry, M. (1997), Ethnicity, Crime and Immigration. Comparative and Cross – National Perspectives, vol. 21, The University of Chicago Press, Chicago and London, σελ.344*

στερεότυπο που τους θεωρεί επιθετικούς και μη συνεργάσιμους με την αστυνομία. Αυτές οι διαδικασίες αλληλοτροφοδοτούνται στα πλαίσια ενός φαύλου κύκλου.¹⁰⁰

Για ένα μέρος του πληθυσμού, αυτό που διαμορφώνει τις απόψεις του υπό την επιρροή των μέσων ενημέρωσης είναι οι επιχειρήσεις της αστυνομίας που αποτελούν μια ένδειξη του πόσο επικίνδunami είναι οι μετανάστες. Επομένως, η σύλληψη και η απέλασή τους με ένα μαζικό τρόπο καθιερώνουν την εντύπωση πως οι μετανάστες ως κοινωνική τάξη αποτελούν μια άμεση απειλή, η οποία δικαιολογεί τα μέτρα έκτακτης ανάγκης.¹⁰¹ Το εχθρικό κλίμα σε βάρος των μεταναστών παγιώνει τις αρνητικές αντιλήψεις του κοινού, καθώς οι αρνητικές αναπαραστάσεις που έχει η κοινή γνώμη γι' αυτούς επαληθεύονται και νομιμοποιούνται από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Συνεπώς, η πηγή του φόβου για τους ξένους, που καταλαμβάνει ένα μέρος του ελληνικού πληθυσμού, είναι η δραστηριότητα του κράτους ενάντια στους παράνομους μετανάστες.¹⁰²

Σχετικά με τις διακρίσεις στα δικαστήρια, το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία ενισχύεται από την υπερεκπροσώπηση των μειονοτήτων στο πληθυσμό της φυλακής που αποτελεί το φιλτραρισμένο αποτέλεσμα των μηχανισμών του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Ο Michael Tonry αναφέρει ότι το επίπεδο εγκλεισμού για τους μαύρους στις αμερικάνικες φυλακές είναι 1895 ανά 100.000 πληθυσμό σε σχέση με 293 ανά 100.000 κατοίκους για τους λευκούς.¹⁰³ Το 1998, στα κελιά των

---

¹⁰⁰ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice, Dartmouth, England*, σελ.xiii, 272, 279

¹⁰¹ Macedo, D. & Gounari, P. (2008), *Η παγκοσμιοποίηση του ρατσισμού*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σελ.394

¹⁰² Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 184 - 185

¹⁰³ Tonry, M. (1995), *Malign Neglect – Race, Crime and Punishment in America*, Oxford University Press, New York and Oxford, σελ. 4

αμερικανών κομητειών, οι έξι στους δέκα κρατούμενους είναι μαύροι ή Λατίνοι.¹⁰⁴ Στις αγγλικές φυλακές, στις 30 Ιουνίου 2005, το ποσοστό του μαύρου πληθυσμού στη φυλακή ανά 1.000 κατοίκους ήταν 5 φορές μεγαλύτερο από τους λευκούς και τους Ασιάτες.¹⁰⁵ Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις στατιστικές του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τον Ιανουάριο 2000, οι αλλοδαποί συνιστούσαν το 45,3% του συνολικού πληθυσμού των κρατουμένων της χώρας.¹⁰⁶ Οπότε, οι γηγενείς ευθύνονται για το μεγαλύτερο ποσοστό της εγκληματικότητας αλλά οι μετανάστες υπερεκπροσωπούνται σε σχέση με το ποσοστό τους στο γενικό πληθυσμό.

Στην υπερεκπροσώπηση των μειονοτήτων στη φυλακή συμβάλλει το γεγονός ότι παρόλο που είναι πιο πιθανό να ασκηθεί δίωξη για τα περισσότερα αδικήματα και να καταδικαστούν οι γηγενείς, οι μειονότητες είναι πιο πιθανό να λάβουν ποινή εγκλεισμού σε σχέση με τους αυτόχθονες.

Σε έρευνα του US Department of Justice όπου μελετήθηκαν οι υποθέσεις κακούργημάτων σε 75 αστικές περιοχές των ΗΠΑ, διαπιστώθηκε ότι μετά τη καταγγελία για κακούργημα, ασκήθηκε δίωξη σε λιγότερους μαύρους (66%) απ'ότι λευκούς (69%) και όταν τους ασκήθηκε δίωξη, ήταν λιγότερο πιθανό να κριθούν ένοχοι οι μαύροι (75%) από τους λευκούς (78%).¹⁰⁷ Μια πιθανή εξήγηση είναι ότι οι λευκοί ύποπτοι είναι πιο πιθανό να συλληφθούν με ένταλμα και επομένως λιγότερο πιθανό να απελευθερωθούν χωρίς να τους ασκηθεί δίωξη και οι μαύροι αθωώνονται

---

¹⁰⁴ *Wacquant, L. (2001), Οι φυλακές της μιζέριας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, σελ.103*

¹⁰⁵ *Reza, B., & Magill, C., (2006), 'Race and the Criminal Justice System: An overview to the complete statistics 2004/05', London: Criminal Justice System Race Unit, σσ. 1-34, (σελ. 19 –20)*

¹⁰⁶ *Τσουκαλά, Α. (2001), Μετανάστευση και εγκληματικότητα στην Ευρώπη, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 29*

¹⁰⁷ *Tonry, M. (1997), Ethnicity, Crime and Immigration. Comparative and Cross – National Perspectives, vol. 21, The University of Chicago Press, Chicago and London, σελ.350*

διότι η δίωξή τους βασίζεται σε ελλιπή στοιχεία σε σχέση με την δίωξη των λευκών.¹⁰⁸

Όμως, σύμφωνα με βρετανική έρευνα που χρησιμοποίησε δεδομένα από πέντε δικαστήρια ενόρκων στο West Midlands, βρήκε ότι το 40% των Ασιατών κατηγορούμενων, το 48% των λευκών και το 75% των μαύρων κατηγορούμενων λαμβάνει ποινή εγκλεισμού. Γενικά, οι μαύροι κατηγορούμενοι έχουν σχεδόν 5% μεγαλύτερη πιθανότητα να λάβουν ποινή εγκλεισμού από τους λευκούς ενώ οι Ασιάτες έχουν 4% χαμηλότερη πιθανότητα να φυλακιστούν.¹⁰⁹

Μια εξήγηση για τη μεγαλύτερη πιθανότητα εγκλεισμού των μαύρων είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό λευκών που έχουν συλληφθεί για κακουρηματικές κατηγορίες, στη συνέχεια τους ασκείται δίωξη για πταίσματα, ενώ είναι λιγότερο πιθανό οι μαύροι να έχουν μείωση στη σοβαρότητα των αδικημάτων τους. Όταν ασκηθεί δίωξη, οι κατηγορούμενοι όλων των φυλών έχουν την ίδια πιθανότητα να καταδικαστούν για κακούρημα, αλλά οι λευκοί κατηγορούμενοι είναι πιο πιθανό από τις μειονότητες να καταδικαστούν με συμφωνία ενοχής. Εν αντιθέσει, οι κατηγορούμενοι μειονοτήτων είναι πιο πιθανό να περάσουν από δίκη. Παρόλο που η συμφωνία ενοχής διασφαλίζει την καταδίκη, εξίσου διασφαλίζει μειωμένης σοβαρότητας κατηγορία ή επεικέστερη ποινή ή και τα δύο. Επίσης, προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι οι κατηγορούμενοι λαμβάνουν αυστηρότερες ποινές αφού καταδικαστούν σε δίκη. Επακόλουθα, μετά από τη καταδίκη για πταίσμα, οι λευκοί κατηγορούμενοι έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες σε σχέση με τις μειονότητες να λάβουν ποινή αναστολής αντί για εγκλεισμό στη φυλακή και οι μειονότητες μετά από

---

¹⁰⁸ Banton, M. (1994), *Discrimination*, Open University Press, Buckingham and Philadelphia, σελ. 26

¹⁰⁹ Hood, R. (1992), 'Race and Sentencing', Oxford: Oxford University Press, βλ. επίσης Phillips, C. & Bowling, B. (2003), 'Racism, Ethnicity and Criminology. Developing Minority Perspectives', *British Journal of Criminology*, vol.43, σσ. 269 – 290, (σελ. 279)

καταδίκη για κακούργημα είναι πιο πιθανό να φυλακιστούν.¹¹⁰ Επιπρόσθετα, το γεγονός ότι οι μαύροι είναι πιο πιθανό να προφυλακιστούν πριν τη δίκη, έχει ως αποτέλεσμα να παραστούν στη δίκη με βεβαρημένο ποινικό μητρώο, κάτι που αυξάνει τις πιθανότητες αφενός για καταδίκη και αφετέρου για την επιβολή εγκλεισμού σε περίπτωση καταδίκης. Αυτές οι διαφορές μπορεί να συμβάλλουν στη φυλετική διαφορά στη ποινή.

Η πιθανότητα μεταγενέστερης καταδίκης είναι μεγαλύτερη για τους κατηγορούμενους οι οποίοι έχουν κρατηθεί προσωρινά, διότι με τη μεταγενέστερη καταδίκη δικαιολογείται η επιβολή της προσωρινής κράτησης και έμμεσα η απόφαση των δικαστηρίων που τη διέταξαν. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι κατά κανόνα η διάρκεια της επιβαλλόμενης ποινής «καλύπτει» το χρόνο της προσωρινής κράτησης. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται το αίτημα του κατηγορουμένου για αποζημίωση.¹¹¹

Επιπρόσθετα, ο πιο σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την απόφαση των δικαστηρίων να επιβάλλουν εγγύηση ή φυλάκιση πριν από τη δίκη είναι η απόφαση της αστυνομίας για το αν θα επιβάλλει εγγύηση ή φυλάκιση πριν από την εμφάνιση στη δίκη. Με άλλα λόγια, η απόφαση της αστυνομίας να αρνηθεί την απελευθέρωση επηρεάζει τα δικαστήρια για το αν θα επιβάλλουν εγγύηση, και εάν η αστυνομία εξασκεί τα καθήκοντα της με ρατσιστικό τρόπο, τότε αυτή η συμπεριφορά διαιωνίζεται αντί να απομονώνεται από τα δικαστήρια.¹¹²

Όλες οι παραπάνω πρακτικές διαστρεβλώνουν την επίσημη εικόνα της εγκληματικότητας των μειονοτήτων, ενισχύοντας το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία που επηρεάζει τις στάσεις της κοινής γνώμης αλλά και τις στάσεις των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Η κοινή γνώμη μην έχοντας επίγνωση για

---

¹¹⁰ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.24

¹¹¹ Χάιδου, Α. (2002), *Το σωφρονιστικό σύστημα. Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.78

¹¹² Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, οπ. παραπ, σελ.124

τις λεπτομέρειες της δικαστικής διαδικασίας, διαμορφώνει στάσεις από την επιλεκτική ενημέρωση των ΜΜΕ για την έκβαση των υποθέσεων, και το γεγονός ότι οι μειονότητες είναι πιο πιθανό να φυλακιστούν σε σχέση με τους γηγενείς αρκεί για να ενισχύσει το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία, παρόλο που είναι λιγότερο πιθανό να τους ασκηθεί δίωξη και να καταδικαστούν σε σχέση με τους αυτόχθονες.

Αλλά και οι στάσεις των δικαστών δεν απέχουν και πολύ από τις στάσεις της κοινής γνώμης. Σε πραγματοποιηθείσα έρευνα από τη Βαγενά-Παλαιολόγου (2005) κατά έτη 1998 - 2003 σε 250 Έλληνες Δικαστικούς Λειτουργούς και 412 Αστυνομικούς, για τις στάσεις των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου για τους μετανάστες διαπιστώθηκε ότι οι δικαστές για την αυξημένη εγκληματικότητα στην χώρα αποδίδουν ενοχοποιητική στάση στους ξένους, εφόσον το μεγαλύτερο ποσοστό τους θεωρεί «μερικά υπεύθυνους» γι' αυτήν. Η νεώτερη ηλικιακά κατηγορία δικαστών εκδηλώνει μια πιο ανεκτική στάση για τους ξένους, θεωρώντας με μεγαλύτερο ποσοστό, ότι δεν είναι υπεύθυνοι για την αύξηση της εγκληματικότητας, δεν είναι «πάρα πολλοί» και δεν είναι επικίνδυνοι. Στην ερώτηση, η οποία αφορά την απόδοση ευθύνης στους ξένους για την αύξηση της εγκληματικότητας, οι δικαστές με λίγο υψηλότερο ποσοστό 11,2% από τους αστυνομικούς 6,6%, δεν θεωρούν τους ξένους υπεύθυνους. Από την πλειοψηφία των ερωτώμενων η πρόσληψη του ξένου και η ταύτισή του κυρίως με την Αλβανική εθνικότητα δεν απέχει πολύ από την ευρύτερη κοινωνική αντίληψη, η οποία επικρατεί στη χώρα, εξαιτίας της μαζικής εισόδου των Αλβανών τα τελευταία χρόνια.¹¹³

Σχετικά με τις διακρίσεις στο χώρο της φυλακής, διαπιστώθηκαν έμμεσες διακρίσεις στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, κυρίως σε σχέση με πλευρές του

---

¹¹³ Βαγενά – Παλαιολόγου, Ε. (2005), *Ρατσισμός και ξενοφοβία στην Ελλάδα σήμερα: στάσεις των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία – δικαιοσύνη), Διδακτορική Διατριβή Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα, σελ.256 – 257, 262, 273*

πειθαρχικού ελέγχου και πρόσβαση σε εγκαταστάσεις και δραστηριότητες της φυλακής.¹¹⁴ Σε βρετανική έρευνα διαπιστώθηκαν διακρίσεις από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους για αδικήματα, τιμωρίες και παράπονα και βρέθηκε διαφορετική τοποθέτηση στα κελιά, στις πτέρυγες και σε άλλες φυλακές καθώς και διαφορετική πρόσβαση σε δουλειές και εκπαίδευση.¹¹⁵

Οι προαναφερθείσες διακρίσεις επηρεάζουν επακόλουθα και το χρόνο έκτισης της ποινής των κρατουμένων. Σε βρετανική έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι μειονότητες εκτίουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα της ποινής τους στη φυλακή, γεγονός που ενισχύει το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία. Στην περίπτωση των φυλακισμένων που δεν είχαν κλείσει ακόμα το 21^ο έτος, η μέση χρονική διάρκεια έκτισης της ποινής για τους λευκούς φυλακισμένους ήταν εννιά μήνες, ενώ για τους μαύρους ήταν 12 μήνες. Στην περίπτωση των φυλακισμένων με ηλικία άνω των 21 ετών, η μέση χρονική διάρκεια έκτισης της ποινής για τους λευκούς φυλακισμένους ήταν 13 μήνες, ενώ για τους μαύρους ήταν 16.5 μήνες.¹¹⁶

Συνοπτικά, διαπιστώνεται ότι οι μειονότητες έχουν μεγαλύτερο ποσοστό ελέγχων στους δρόμους και συλλήψεων, τους απαγγέλλονται μεγαλύτερες εγγυήσεις και αυστηρότερες ποινές, εκτίουν χρονικά μεγαλύτερες ποινές στη φυλακή, θυματοποιούνται δυσανάλογα από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και το γεγονός ότι οι περισσότεροι δικαστές είναι λευκοί και ότι υπάρχουν ελάχιστοι εγκληματολόγοι που είναι μέλη μειονοτήτων σημαίνει ότι τα πολιτειακά όργανα έχουν εξασφαλίσει τη διαιώνιση της άδικης μεταχείρισης των μειονοτήτων.

---

¹¹⁴ Cheliotis, L. & Liebling, A. (2006), 'Race matters in British Prisons. Towards a Research Agenda, *British Journal of Criminology*', vol.46, σσ. 286 – 317, (σελ.292)

¹¹⁵ Burnett, R. & Farrell, G., (1994), *Reported and Unreported Racial Incidents in Prisons*, Oxford: Center of Criminological Research, University of Oxford, βλ. επίσης Newburn, T. (2007), *Criminology*, Willan Publishing, London, σελ.795

¹¹⁶ Home Office (1986), *The Ethnic Origins of Prisoners: The Prison Population on 30 June 1985 and Persons Received, July 1984 – March 1985*, London: Home Office, βλ. επίσης Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.126

Βασικές συνέπειες της αρνητικής συμβολικής αλληλεπίδρασης των φορέων του επίσημου και του άτυπου κοινωνικού ελέγχου με τις μειονότητες και της διαμόρφωσης του αντίστοιχου στερεοτύπου είναι: α) η δημιουργία ενός φαύλου κύκλου περιθωριοποίησης-μεγαλύτερης παραβατικότητας-εντονότερης καταστολής, β) η επίταση του φαινομένου του «φόβου του εγκλήματος», τόσο στον ντόπιο πληθυσμό όσο και στην μεταναστευτική κοινότητα, γ) η καλλιέργεια ρατσιστικών προκαταλήψεων και αντίστοιχης κοινωνικής συμπεριφοράς, η διευκόλυνση της θυματοποίησης μεταναστών τόσο από τους φορείς της κρατικής καταστολής όσο και από Έλληνες πολίτες και η ουσιαστική ανοχή εκδηλώσεων ρατσιστικού μίσους.¹¹⁷

Εκτός από τις διακρίσεις από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο, οι στατιστικές εγκληματικότητας των μεταναστών επηρεάζονται και από τις στοχοποιητικές πολιτικές του κράτους. Οι αριθμοί των μειονοτήτων στις φυλακές δεν αντιπροσωπεύουν μόνο τα ποσοστά εμπλοκής στην εγκληματικότητα ή το βαθμό διακρίσεων από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο, αλλά επίσης αλλαγές στη μεταναστευτική και αντεγκληματική πολιτική. Η αυστηροποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής και ο πόλεμος των ναρκωτικών αποτελούν σημαντικές αιτίες για την υπερεκπροσώπηση των μειονοτήτων στο πληθυσμό της φυλακής.

Η στάση της ελληνικής έννομης τάξης απέναντι στη παράνομη μετανάστευση έχει σκληρύνει σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Βασικά χαρακτηριστικά του νέου πλαισίου αποτέλεσαν η έμφαση στη γενικότερη καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, ο ασφυκτικός έλεγχος της παραμονής και εργασίας του αλλοδαπού στη χώρα, με την απειλή μάλιστα του επαχθούς μέτρου της «διοικητικής» απέλασης

---

¹¹⁷ Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. & Ρούσης, Α. (2006), *Media και Έγκλημα. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 111

υπό εξαιρετικά ευρείες και αόριστες προϋποθέσεις. Η αστυνομικοκεντρική πρόσληψη της μετανάστευσης είναι διάχυτη στις νέες διατάξεις.¹¹⁸

Ο ν. 1975/91 ποινικοποίησε ουσιαστικά τη μετανάστευση εισάγοντας σειρά απαγορεύσεων και κυρώσεων. Έτσι, οι απελάσεις έφτασαν σε εξωφρενικούς αριθμούς με θύματα κυρίως τους Αλβανούς. Τη περίοδο από το 1991 μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 1999, απελάθηκαν 1.820.000 άτομα, 1.700.000 Αλβανοί και 120.000 άλλων εθνικοτήτων.¹¹⁹ Επίσης, το έτος 2007, υποβλήθηκαν 6622 αιτήσεις για υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα, εκ των οποίων έγινε δεκτή μόνο μία.¹²⁰ Ενδεικτικό της αυστηροποίησης της μεταναστευτικής πολιτικής αποτελεί επίσης και η καταχώριση στον κατάλογο Ανεπιθύμητων, αλλοδαπών των οποίων η παρουσία στο ελληνικό έδαφος αποτελεί απειλή για την εθνική ή τη δημόσια ασφάλεια και τάξη.¹²¹

Επίσης, μετά το 1990 είναι η εποχή εφαρμογής των κατασταλτικότερων πολιτικών για την αντιμετώπιση του εγκλήματος και του φόβου του εγκλήματος. Στις ΗΠΑ, εφαρμόζεται πλέον και στη πράξη το μοντέλο της μηδενικής ανοχής (zero tolerance). Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα της πολιτικής κατά των ναρκωτικών, με τον χαρακτηριστικό τίτλο 'war on drugs'. Ο «πόλεμος κατά των ναρκωτικών» που κήρυξε η αμερικανική κυβέρνηση, κατέληξε σε μαζικές φυλακίσεις χρηστών

---

¹¹⁸ Χατζηνικολάου, Ν. (2008), 'Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης', *Ποινική Δικαιοσύνη*, έτος 11^ο, σσ. 213 – 230, (σελ. 213 – 214, 223)

¹¹⁹ Μαρβάκης, Α., Παρσανόγλου, Δ. & Παύλου, Μ. (2001), *Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα*, σελ.167 - 168

¹²⁰ Χατζηνικολάου, Ν. (2008), 'Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης', *οπ. παραπ.*, σσ. 213 – 230, (σελ. 230)

¹²¹ Πουλαράκη, Ε. (2008), 'Η καταχώριση αλλοδαπού στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων και στο Σύστημα Πληροφοριών Schengen', *Ποινική Δικαιοσύνη*, έτος 11^ο, σσ. 91 – 101, (σελ.91)

ναρκωτικών, στην αυστηροποίηση των ποινών και στην ενίσχυση των φυλετικών ανομοιογενειών μέσω της αύξησης του ποσοστού των μαύρων και φτωχών μεταξύ των κρατουμένων.¹²²

Στις ΗΠΑ, το 1991, οι μετανάστες είχαν 2,37 φορές περισσότερες πιθανότητες από τους ντόπιους να φυλακιστούν για παραβάσεις ναρκωτικών. Επιπρόσθετα, στη Μ. Βρετανία το 1995, το 98% όλων των φυλακισμένων μεταναστών είχαν καταδικαστεί για αδικήματα ναρκωτικών.¹²³ Οι λευκοί στις ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν το 75% των παράνομων χρηστών ναρκωτικών και οι μαύροι το 13% αντίστοιχα, ποσοστό που είναι ίδιο με το ποσοστό τους στον γενικό πληθυσμό της χώρας. Παρόλα αυτά αντιπροσωπεύουν το 75% των κρατουμένων για παραβάσεις ναρκωτικών.¹²⁴ Δηλαδή, ενώ οι μαύροι έχουν μικρότερο ποσοστό χρηστών ναρκωτικών υπερσυλλαμβάνονται και αντιστοιχούν σε συντριπτικό ποσοστό κρατουμένων για αδικήματα ναρκωτικών.

Η δυσαναλογία των μειονοτήτων στις συλλήψεις μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι οι μαύροι είναι πιο ευάλωτοι απ'ότι οι λευκοί στη σύλληψη για ναρκωτικά. Πρώτον, υπάρχει πιο ισχυρή αστυνομική παρουσία στις κοινωνικά αποδιοργανωμένες κεντροαστικές μειονοτικές περιοχές όπου διαμένουν οι μαύροι απ'ότι στις προαστιακές περιοχές που διαμένουν τα μεσαία κοινωνικά στρώματα, λόγω της αυξημένης εγκληματικότητας.

---

¹²² Garland, D., (2001), *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*, Oxford University Press, σελ. 133, βλ. επίσης Ζαραφονίτου, Χ. (2008), *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.48-49

¹²³ Richards et al. (1995), *Foreign Nationals in English Prisons: Some Policy Issues*, *The Howard Journal*, vol.34, n.3, σελ. 195 –207, βλ. επίσης Freilish, J. et al. (2002), *Migration, Culture Conflict and Crime*, Ashgate and Dartmouth Publishing, England, σελ. 80 - 81

¹²⁴ Welch, K. (2004), *'Punitive attitudes and the Racial Typification of Crime'*, *The Florida State University, School of Criminology and Criminal Justice*, σελ.42

Δεύτερον, σύμφωνα με αναφορές των αστυνομικών που υπηρετούν στη δίωξη ναρκωτικών, οι δοσοληψίες ναρκωτικών στις φτωχές μειονοτικές περιοχές από μαύρους είναι πιθανό να πραγματοποιηθούν σε εξωτερικούς χώρους, στους δρόμους, σε σοκάκια, σε εγκαταλελειμμένα κτίρια, ή σε εσωτερικούς χώρους σε δημόσια μέρη όπως τα μπαρ, με αποτέλεσμα να είναι πιο ευάλωτες στην αστυνομική προσοχή και δράση, ενώ οι δοσοληψίες ναρκωτικών σε προαστιακές περιοχές από λευκούς είναι πιθανό να πραγματοποιηθούν λαθραία σε εσωτερικούς ιδιωτικούς χώρους όπου η θεατότητα είναι μειωμένη, με αποτέλεσμα να είναι λιγότερο ορατές και περισσότερο προστατευμένες από την αστυνομική παρακολούθηση και σύλληψη.

Τρίτον, οι διακινητές ναρκωτικών που ανήκουν στα μεσαία κοινωνικά στρώματα είναι σχεδόν απίθανο να πουλήσουν ναρκωτικά σε αγνώστους, ενώ οι διακινητές των αποδιοργανωμένων περιοχών δεν έχουν το περιθώριο να μην πουλήσουν σε ξένους και καινούργιες γνωριμίες κάτι που διευκολύνει τους μυστικούς αστυνομικούς να εισχωρήσουν στο δίκτυο των φίλων και των γνωστών στις φτωχές αστικές μειονοτικές γειτονιές απ'ότι στις σοβαρές και κλειστές γειτονιές των μεσαίων και ανώτερων τάξεων και να κάνουν συλλήψεις και μυστικές αποστολές.¹²⁵

Επομένως, η έμφαση της αστυνομίας στις αποδιοργανωμένες μειονοτικές γειτονιές, διασφαλίζει την υπερεκπροσώπηση των μειονοτήτων στο διαθέσιμο πληθυσμό και παράγει φυλετικές διαφορές στις συλλήψεις, όμως αυτές οι συλλήψεις δεν είναι απαραίτητα αντιπροσωπευτικές των φυλετικών διαφορών στη χρήση ναρκωτικών. Επιπλέον, υπάρχει κι άλλος λόγος γιατί ο πόλεμος κατά των ναρκωτικών έχει επιδεινώσει σημαντικά τη φυλετική ανομοιογένεια στις φυλακές. Οι

---

¹²⁵ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.75, 175 & Tonry, M. (1995), *Malign Neglect – Race, Crime and Punishment in America*, Oxford University Press, New York and Oxford, σελ.106

ποινικές κυρώσεις για τα αδικήματα ναρκωτικών σταδιακά γίνονταν όλο και πιο αυστηρές από τα μέσα της δεκαετίας του 1980.

Πιο συγκεκριμένα οι προμηθευτές της κρακ κοκαΐνης, ενός ναρκωτικού που χρησιμοποιείται κυρίως από φτωχούς μαύρους αστούς, τιμωρούνται πολύ πιο αυστηρά από τους προμηθευτές της σκόνης κοκαΐνης που είναι ένα φαρμακολογικά αδιαφοροποίητο ναρκωτικό που χρησιμοποιείται κυρίως από τους μεσοαστούς λευκούς.¹²⁶ Η πιο διαβόητη διάκριση γίνεται από τον ομοσπονδιακό νόμο που ισοσταθμίζει 1 γραμμάριο κρακ κοκαΐνης με 100 γραμμάρια σκόνης κοκαΐνης, με αποτέλεσμα ο μέσος όρος της ποινής που εκτίουν οι μαύροι στις ομοσπονδιακές φυλακές να είναι 40% μεγαλύτερος από τον μέσο όρο της ποινής που εκτίουν οι λευκοί.¹²⁷ Ένα ομοσπονδιακό δικαστήριο εφέσεων ανέφερε ότι το 95% των κατηγορούμενων για κρακ είναι μαύροι και το 40% των κατηγορούμενων για σκόνη κοκαΐνη είναι λευκοί.¹²⁸ Επίσης, το 1992, σε 17 πολιτείες των ΗΠΑ, το 90% των ομοσπονδιακών κατηγορουμένων για κρακ κοκαΐνη ήταν μαύροι, ενώ το 65% των χρηστών της κρακ κοκαΐνης ήταν λευκοί.¹²⁹

Η έμφαση στις απαγορεύσεις και στον έλεγχο υπονοεί την αρνητική απεικόνιση των μεταναστευτικών ομάδων. Αυτή η πολιτική ρισκάρει να διατηρήσει τις δημόσιες εκφάνσεις του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στο παροντικό πολιτικό πλαίσιο. Οι μετανάστες παρουσιάζονται σαν πρόβλημα που απειλεί τη σταθερότητα της κοινωνίας με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές

---

¹²⁶ Tonry, M. (1995), *Malign Neglect – Race, Crime and Punishment in America*, Oxford University Press, New York and Oxford, σελ.41

¹²⁷ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.178

¹²⁸ Tonry, M. (1995), *Malign Neglect – Race, Crime and Punishment in America*, οπ. παραπ., σελ.41

¹²⁹ Abraham, A. (2006), “Lock’em up and throw away the key: Racial attitudes and the structural determinants of support for crime policy among white Americans”, M.A, Louisiana State University, σελ. 13

αντιλήψεις.¹³⁰ Η πολιτικο – διοικητική σύζευξη «σύνορα – έγκλημα – μετανάστευση» παίρνει μέρος στη δαιμονοποίηση του ξένου και ενισχύει το αμάλγαμα μετανάστευσης και ανασφάλειας, που τρέφει τις μεταδοτικές ξενόφοβες τάσεις που εκδηλώνονται τα τελευταία χρόνια στις περισσότερες χώρες της δυτικής Ευρώπης.¹³¹

---

¹³⁰ Huysmans, J. (2006), *The Politics of Insecurity. Fear, migration and asylum in the EU*, Routledge, London and New York, σελ. 75 - 76

¹³¹ Wacquant, L. (2001), *Οι φυλακές της μιζέριας*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, σελ.197

ΜΕΡΟΣ Β

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

(α) Ρατσισμός και ξενοφοβία

Το έγκλημα τροφοδοτεί το φόβο του εγκλήματος που ανεξάρτητα από τη βασιμότητά του ή μη, επηρεάζει αποφασιστικά την καθημερινή ζωή των πολιτών, δηλητηριάζει τον κοινωνικό ιστό και διαμορφώνει αρνητικό κοινωνικό και ψυχολογικό κλίμα μεταξύ των παλαιών κατοίκων και των μεταναστών.¹³² Οξύνονται οι συγκρούσεις μεταξύ των πολιτών και ενισχύεται η δράση στιγματιστικών στερεοτύπων (ρατσισμός, ξενοφοβία) τα οποία οδηγούν, τελικά, στη περιθωριοποίηση ολόκληρων ομάδων πληθυσμού αλλά ακόμα και ολόκληρων συνοικιών των πόλεων.¹³³ Αποφεύγεται η συναναστροφή με άτομα άγνωστα, άτομα διαφορετικά ή άτομα που ανταποκρίνονται στο στερεότυπο του «εγκληματία», όπως έγχρωμοι, μετανάστες ή άτομα άλλων μειονοτήτων. Όπως παρατηρείται, ωστόσο, στις περιπτώσεις αυτές δε πρόκειται για φόβο εγκλημάτων των «ξένων» αλλά κατά βάθος για φόβο των ίδιων των ξένων. Έτσι, αυξάνει η απόσταση από το υποκείμενο, με πρώτη συνέπεια τη τροφοδότηση του φόβου του εγκλήματος από μέρους τους και την αποφυγή κάθε σχέσης μαζί τους σε ένα φαύλο κύκλο.

---

¹³² Πανούσης Γ., & Καρύδης Β., (1999), 'Θυματοφοβία, ανασφάλεια και αστυνομική αποτελεσματικότητα' στο Έρευνες της Κοινής Γνώμης', Λιβάνης, σ. 247-259, βλ. επίσης Αμίτσης, Γ. & Λαζαρίδη, Γ. (2001), Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.291

¹³³ Ζαραφωνίτου, Χ. (2002), Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 63

Επακόλουθα, ο φόβος που αρχικά γεννούν τέτοιες περιθωριακές ομάδες ή μειονότητες είτε εξωτερικεύεται με αύξηση των εναντίον τους εγκλημάτων, είτε οδηγεί σε εκδήλωση φυλετικής βίας και επιθέσεων εναντίον τους. Κατ'αυτόν τον τρόπο, ο υποθετικός φόβος της μιας πλευράς γεννά το πραγματικό φόβο της άλλης.¹³⁴

Ο ρατσισμός είναι ένα δίκτυο απόψεων, τοποθετήσεων, συμπεριφορών και καθορισμένων μέτρων που υποχρεώνει τους ανθρώπους στην απομόνωση, μόνο και μόνο επειδή ανήκουν σε μια ευδιάκριτη κοινωνική κατηγορία. Ως δικαιολογία για τη διάκριση, χρησιμοποιούνται συχνά τα διακριτικά στοιχεία της ομάδας, στα οποία συνάπτεται συχνά μια υποτιθέμενη κατώτερότητα και μια επικινδυνότητα.¹³⁵ Ο ρατσισμός είναι κάτι περισσότερο από αντίδραση στα προβλήματα και στις δυσκολίες στη ζωή των ατόμων και των ομάδων. Είναι πραγματικότητα της ζωής ακόμα και σε στάδια σχετικής οικονομικής σταθερότητας και κοινωνικής ισότητας.¹³⁶

Η ελληνική εθνικιστική ιδεολογία διαμορφώθηκε μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όπου ρατσιστικές προκαταλήψεις αρθρώθηκαν με εθνικιστικές, πολιτικο-ιδεολογικές και θρησκευτικές αντιλήψεις, και η οποία με τη σειρά της αποτέλεσε κεντρικό εργαλείο των ρυθμίσεων στην πολιτική, στην εκπαίδευση, στο στρατό κ.λπ.¹³⁷ Πλέον, ο παραδοσιακός ρατσισμός είναι κοινωνικά καταδικαστέος, με αποτέλεσμα να μετεξελιχθεί στον νεοφυλετισμό.

Ο φυλετισμός δεν έχει πλέον την αρχική του μορφή. Σε τούτο συνέβαλαν, κυρίως, οι διεθνείς συμβάσεις, η ανάδειξη του ανθρώπου μετά τον Β' Παγκόσμιο

---

¹³⁴ Αλεξιάδης, Σ. (1996), *Εγχειρίδιο εγκληματολογίας*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, σελ.195

¹³⁵ Macedo, D. & Gounari, P. (2008), *Η παγκοσμιοποίηση του ρατσισμού*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σελ.387

¹³⁶ Junker, D. & Mattern, S. (1998), *Identity and Intolerance. Nationalism, Racism and Xenophobia in Germany and the United States*, Cambridge University Press, Cambridge and New York, σελ. 176

¹³⁷ Πανούσης, Γ. (2004), *Νέοι, Βία και Ρατσισμός – Η «εικόνα» από τα ΜΜΕ και τα Ηλεκτρονικά Παιχνίδια*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 122

πόλεμο ως κυρίαρχη αξία, τα κοινωνικά κινήματα (αντιρατσιστικό, φεμινιστικό, αλληλεγγύης με τον Τρίτο Κόσμο) και η συμβολή εκείνου του φιλελεύθερου ρεύματος, που στα πλαίσια του οικονομικού ορθολογισμού, αναγνώρισε την αντιπαραγωγικότητα του ρατσισμού¹³⁸

Παρόλη την εξάλειψη του παραδοσιακού ρατσισμού, νέες μορφές του φαινομένου αυτού άρχισαν να αναπτύσσονται. Η έκδηλη ρατσιστική μεταχείριση, είναι σήμερα πιο πιθανό να εκδηλώνεται έμμεσα, με αποτέλεσμα να καθίσταται πιο δύσκολη η απόδειξή της.¹³⁹ Οι νέο-φυλετιστές αποφεύγουν να ταυτιστούν με ρατσιστικές απόψεις που αποτελούν κοινωνική πρόκληση. Επιλέγουν συγκαλυμμένες και ηπιότερες θέσεις, ώστε το μήνυμα να περνά με τις λιγότερες αντιδράσεις. Ένα είδος νεοφυλετισμού αποτελεί λ.χ. ο φυλετισμός κατά των μεταναστών, κυρίως λόγω οικονομικής θέσης, θρησκευτικών πεποιθήσεων ή καταγωγής και όχι ένεκα χρώματος. Οι κυρίαρχες ομάδες αισθάνονται και δρουν ως ανώτερη φύση.¹⁴⁰

Μια συγκριτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε πριν από χρόνια σε τέσσερις ευρωπαϊκές χώρες (Γαλλία, Γερμανία, Βρετανία, Ολλανδία), απέδειξε ότι τρεις διαφορετικοί παράγοντες συνθέτουν την «κλίμακα αξιών» του νέου τύπου ρατσισμού: η προάσπιση παραδοσιακών αξιών, η μεγιστοποίηση της σημασίας των πολιτιστικών διαφορών και η άρνηση θετικών συναισθημάτων απέναντι στη διαφορετικότητα.¹⁴¹ Οι κοινωνικές ανεπάρκειες των μειονεκτουσών ομάδων αρχίζουν να εκλαμβάνονται από τις κυρίαρχες ομάδες ως διανοητικές, ψυχολογικές,

---

¹³⁸ Σκανδάμης, Μ. (2004), 'Μετανάστες και ρατσισμός. Με αφορμή την ύψωση της ελληνικής σημαίας', *Ποινική Δικαιοσύνη, έτος 7^ο, σσ. 330 – 335, (σελ. 330)*

¹³⁹ Zatz M.S. (1987), 'The changing forms of racial ethnic biases in sentencing', *Journal of Research in Crime and Delinquency, 24, σελ. 69 - 92, βλ. επίσης Marshall, I. (1997), Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States, Sage Publications, London, σελ. 10*

¹⁴⁰ Σκανδάμης, Μ. (2004), 'Μετανάστες και ρατσισμός. Με αφορμή την ύψωση της ελληνικής σημαίας', *οπ. παραπ., σσ. 330 – 335, (σελ. 331)*

¹⁴¹ Κτιστάκης, Γ. (2001) *Μετανάστες, Ρατσισμός, Ξενοφοβία. Από τη θεωρία τη πράξη, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 108*

κληρονομικές ανεπάρκειες. Διαπλάθονται δηλαδή στερεότυπα, τα οποία ανακαλούν στη σκέψη των νεοφυλετιστών συγκεκριμένα αρνητικά χαρακτηριστικά, δημιουργώντας εχθρικές στάσεις. Η υποχώρηση των παραδοσιακών ρατσιστικών θεωριών έδωσε έτσι τη θέση της στη ξενοφοβία.¹⁴²

Η λέξη «ξενοφοβία» κατανοείται ως «φόβος που προκαλείται από ξένους». Στην περίπτωση αυτή, εάν υπάρχει κάποια επιθετική συμπεριφορά, τότε αυτή προέρχεται από εκείνον που προξενεί το φόβο και όχι από εκείνον που φοβάται. Πρόκειται, δηλαδή, για μια έννοια στην οποία οι θύτες και τα θύματα δεν οριοθετούνται με τον ίδιο σαφή τρόπο όπως στη περίπτωση του ρατσισμού, σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα οι ρόλοι εμφανίζονται ανεστραμμένοι. Στην περίπτωση της ξενοφοβίας, ο ξενόφοβος μπορεί να κατηγορηθεί για αδικαιολόγητο φόβο, όμως η απόδειξη του γεγονότος ότι ο φόβος δεν είναι δικαιολογημένος ανήκει στις υποχρεώσεις των άλλων ατόμων. Συνήθως, η απόδειξη αυτή είναι υποχρέωση των ίδιων των ξένων, εκείνων που υπερασπίζονται την παρουσία των ξένων και, τέλος εκείνων που επιτρέπουν την έλευση των ξένων.¹⁴³

Οι παράγοντες που ενοχοποιούνται για την δημιουργία κλίματος ξενοφοβίας και ρατσισμού είναι, πρώτον, η απόδοση της αύξησης της ανεργίας στους μετανάστες, με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι ανταγωνιστικές σχέσεις ανάμεσα στις μειονότητες και το γηγενή πληθυσμό και δεύτερον, η απόδοση της αύξησης της εγκληματικότητας στους μετανάστες, με επακόλουθη την αύξηση του φόβου του εγκλήματος.

Η ύπαρξη της μέχρι τότε λανθάνουσας ξενοφοβίας ή και ρατσισμού διαπιστώνεται με τρόπο θεαματικό κατά και μετά το έτος 1990, όταν στην Ελλάδα

---

¹⁴² Σκανδάμης, Μ. (2004), ‘‘ Μετανάστες και ρατσισμός. Με αφορμή την ύψωση της ελληνικής σημαίας’’, *Ποινική Δικαιοσύνη, έτος 7^ο, σσ. 330 – 335, (σελ. 331)*

¹⁴³ Macedo, D. & Gounari, P. (2008), *Η παγκοσμιοποίηση του ρατσισμού, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σελ.377*

έκαναν αισθητή την παρουσία τους δεκάδες χιλιάδες λαθρομεταναστών, κυρίως Αλβανοί υπήκοοι. Το έτος 1989, σε σχετική δημοσκόπηση της Eurostat, οι Έλληνες πολίτες επιδεικνύουν εκ του ασφαλούς εντυπωσιακή ανεκτικότητα στις απόψεις που καταθέτουν σχετικά με την παρουσία και τα δικαιώματα των ξένων στη χώρα. Μόλις τρία χρόνια αργότερα καταλαμβάνουν μια από τις πρώτες θέσεις μεταξύ των λαών της Ε. Ένωσης ως προς την ξενοφοβική στάση και αντίστοιχη αντίληψη και συμπεριφορά.¹⁴⁴

Σε ελληνική έρευνα του 1995, το ποσοστό των Ελλήνων, οι οποίοι θεωρούν ότι ο αριθμός των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα είναι υπερβολικά μεγάλος, αυξήθηκε από 29% το 1989 σε 45% το 1992, 57% το 1993 και 69,2% το 1995. Το 64,6% των ερωτηθέντων ήταν της άποψης ότι οι ξένοι αποτελούν δημόσιο κίνδυνο, ενώ το 80,5% δηλώνει πως η παρουσία των ξένων αυξάνει την ανεργία.¹⁴⁵ Όμως, η μετανάστευση συμβάλλει στην αύξηση της απασχόλησης, καθώς μόνο κατά 1/3 εκτοπίζει ντόπιους εργαζόμενους και κατά 2/3 δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας.¹⁴⁶

Σύμφωνα με έρευνα από το Ευρωβαρόμετρο που διενεργήθηκε το φθινόπωρο του 2000 για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας, η Ελλάδα είχε 38%, το υψηλότερο ποσοστό ξενοφοβίας στην Ευρώπη, με μέσο όρο 15%. Σύμφωνα με τη μελέτη, το 21% του ελληνικού πληθυσμού ενοχλούνται από τη παρουσία ανθρώπων με διαφορετική θρησκεία

---

¹⁴⁴ Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.122

¹⁴⁵ Βούλγαρης Γ. (1995), 'Η πρόσληψη και η αντιμετώπιση του «Άλλου» στη σημερινή Ελλάδα. Πορίσματα εμπειρικής έρευνας', *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχος 5, σελ. 81 – 100, βλ. επίσης Παπαδημητρίου, Ζ. (2000), *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός. Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, *Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα, σελ. 307

¹⁴⁶ Sarris, A., & Zografakis (1999), 'A computable general equilibrium assessment of the impact of illegal immigration on the Greek economy', *Journal of Population Economics*, n.12, σσ. 155 - 182, (σελ. 167), βλ. επίσης Λυμπεράκη, Α. & Πελαγίδης, Θ. (2000), *Ο «φόβος του ξένου» στην αγορά εργασίας: Ανοχές και Προκαταλήψεις στην Ανάπτυξη*, *Εκδόσεις Πόλις*, Αθήνα, σελ.36

(Βέλγιο:26%, Δανία:31%, Ιρλανδία:8%), το 24% ενοχλούνται από την παρουσία ανθρώπων διαφορετικής φυλής (Βέλγιο:27%, Δανία:23%, Ιρλανδία:20%), το 38% ενοχλούνται από τη παρουσία πολιτών διαφορετικής εθνικότητας στη χώρα τους (Βέλγιο:24%, Δανία:24%, Ιρλανδία:17%).¹⁴⁷

Στη δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου, που διενεργήθηκε τον Απρίλιο και το Μάιο του 2001, σε νέους 15-24 ετών, ποσοστό 44% των ερωτηθέντων εκτιμά ότι η παρουσία των ξένων στη χώρα είναι υπερβολική, ενώ ανάλογα υψηλό (46%) είναι το ποσοστό των ερωτηθέντων που δυσανασχετεί για το γεγονός ότι ο υπερβολικά μεγάλος αριθμός ξένων στη χώρα προέρχεται από φτωχές χώρες της Ευρώπης ή άλλες τρίτες χώρες.¹⁴⁸

Από έρευνα της MRB HELLAS S.A., η οποία δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία (16.12.2005), με συλλογή στοιχείων από 24 Νοεμβρίου έως 5 Δεκεμβρίου 2005 σε δείγμα 2000 ατόμων πανελλαδικά, προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα: η ξενοφοβική τάση παρότι πλειοψηφική φαίνεται να μειώνεται σε σύγκριση με αντίστοιχη έρευνα το 2003. Συγκεκριμένα διαπιστώνεται έλλειψη ανεκτικότητας απέναντι στο διαφορετικό, καθώς το 53,8% όσων ρωτήθηκαν θεωρούν αρκετά έως πολύ ενοχλητική την παρουσία ατόμων άλλης εθνικότητας στην Ελλάδα, 27,5% όχι και τόσο ενοχλητική, ενώ ποσοστό 27,5% δεν τη θεωρούν καθόλου ενοχλητική.¹⁴⁹ Στη συνείδηση πολλών Ελλήνων το αίσθημα «κατωτερότητας» σε

---

¹⁴⁷ Macedo, D. & Gounari, P. (2008), *Η παγκοσμιοποίηση του ρατσισμού*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, σελ.381

¹⁴⁸ Μοσχονάς, Κ. 'Πρώτοι στη ξενοφοβία, τελευταίοι στη τεχνολογία», *Ελευθεροτυπία*, 9-11-2001, σελ. 46-47, βλ. επίσης Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 97

¹⁴⁹ Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. & Ρούσης, Α. (2006), *Media και Έγκλημα. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 120-121

σχέση με τους Ευρωπαίους τείνει να αντικατασταθεί από το αίσθημα «ανωτερότητας» απέναντι στους μετανάστες.¹⁵⁰

Από τις παραπάνω έρευνες διαπιστώνεται ότι οι Έλληνες διακατέχονται από αισθήματα ξενοφοβίας προς τους μετανάστες, τα οποία όμως δεν τα παραδέχονται ανοιχτά λόγω της κοινωνικής λογοκρισίας που καταδικάζει το ρατσισμό, αλλά προκύπτουν από το γεγονός ότι θεωρούν υπεύθυνη την παρουσία των μειονοτήτων για τις κοινωνικές παθογένειες της χώρας, όπως είναι η αύξηση της ανεργίας και η έξαρση της εγκληματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό και υπό την επίδραση του σημαντικού ρόλου τόσο των μέσων μαζικής ενημέρωσης, όσο και της πολιτικής εκμετάλλευσης θεμάτων σχετικών με την εγκληματικότητα, μεγάλες μερίδες πολιτών αναπτύσσουν ιδιαίτερα τιμωρητικές και μη ανεκτικές στάσεις απέναντι σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, οι οποίες λόγω εθνικής προέλευσης και οικονομικής κατάστασης συγκεντρώνουν τη μεγαλύτερη καχυποψία¹⁵¹

---

¹⁵⁰ Παπαδημητρίου, Ζ. (2000), *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός. Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα*, σελ. 308

¹⁵¹ Ζαραφωνίτου, Χ. (2007), *(Αν)ασφάλεια, Αντεγκληματική Πολιτική & Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις ANΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα*, σελ. 38

(β) Ο φόβος του εγκλήματος, ο ρατσισμός και η ξενοφοβία ενισχύουν τη τιμωρητικότητα

Η άφιξη εκατομμυρίων νέων μεταναστών που προκλήθηκε από την εξάλειψη των παραδοσιακών οικονομικών ευκαιριών δημιούργησε τεράστιο φόβο εγκλήματος και αποδιοργάνωση, ενώ παράλληλα υπονόμεισε την αποτελεσματικότητα των παραδοσιακών μορφών τιμωρίας. Τα κοινωνικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν από τη γεωγραφική και κοινωνική εξάρθρωση θεωρήθηκαν αποδείξεις ενός ηθικού και βιολογικού ξεπεσμού, που καθιστά αναγκαίες τις τιμωρητικές κοινωνικές πολιτικές αποκλεισμού. Για άλλη μια φορά, ο νεωτερισμός στη τιμωρία των εγκληματιών αποτέλεσε τη κυρίαρχη δίοδο για την αποκατάσταση της κοινωνικής τάξης.¹⁵²

Το έντονο αίτημα ενίσχυσης των συνθηκών ασφάλειας των πολιτών, όχι μόνο δεν ικανοποιήθηκε από τα αποτελέσματα των αστυνομικών επιχειρήσεων, αλλά επέφερε το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή την αύξηση του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών, παρασύροντας τους πάντες σε μια λογική συνεχώς κλιμακούμενης καταστολής. Πράγματι, διαπιστώθηκε ότι όσο περισσότερο ασχολούνταν οι πολίτες με την εγκληματικότητα των αλλοδαπών, τόσο περισσότερο μειωνόταν το όριο ανοχής τους, τόσο περισσότερο είχαν την εντύπωση ότι ζούσαν σε μια άνομη κοινωνία, και τόσο περισσότερο αισθάνονταν ανασφαλείς και απαιτούσαν την ενίσχυση της αστυνομικής προστασίας τους.¹⁵³ Συμπέρασμα το οποίο ενισχύει τη θεωρία της σύγκρουσης, όπου οι μεγαλύτεροι και επομένως πιο απειλητικοί

---

¹⁵² *Painter Nell I., (1987), 'Standing At Armageddon: The United States', 1877-1919. New York: Norton, βλ. επίσης Simon, J. (1993), Poor Discipline. Parole and the Social Control of the Underclass 1890-1990, The University of Chicago Press, Chicago and London, σελ.4 - 5*

¹⁵³ *Τσουκαλά, Α. (2001), Μετανάστευση και εγκληματικότητα στην Ευρώπη, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 39*

μειονοτικοί πληθυσμοί αυξάνουν την υποστήριξη κατασταλατικών νόμων και άλλων μέτρων. Οι πολίτες που αισθάνονται απειλούμενοι από την επέκταση των μειονοτικών πληθυσμών θα απαιτήσουν σκληρότερες ποινικές πολιτικές.¹⁵⁴

Σε ελληνική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε τρεις αθηναϊκές περιοχές, το φθινόπωρο και την άνοιξη του 2006, διαπιστώθηκε η στατιστικά σημαντική σύνδεση της τιμωρητικότητας, που απορρέει μέσα από την επιλογή της φυλάκισης ως καταλληλότερης ποινής, με το φόβο του εγκλήματος. Η αναφορά στη συνεχή προσέλευση αλλοδαπών στην Ελλάδα και στην εγκληματικότητα ως τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα όσων επιλέγουν την ποινή αυτή, δείχνει πράγματι μια γενικότερη κοινωνική ανησυχία και μια μεγαλύτερη τιμωρητικότητα απέναντι στους μετανάστες.¹⁵⁵

Η σύνδεση του φόβου του εγκλήματος με τις διάφορες όψεις της αντικειμενικής ή υποκειμενικής τιμωρητικότητας, επαληθεύεται μέσα από το σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο αυστηρότερης αντιμετώπισης της μικρο-εγκληματικότητας και της 'αταξίας' όσο και μέσα από τη συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα πρόληψής τους, τα οποία επικεντρώνονται συνήθως στις υποβαθμισμένες συνοικίες των σύγχρονων μεγαλουπόλεων. Στο πλαίσιο αυτό οι πληθυσμοί-στόχοι είναι, συνήθως, οι κάτοικοι περιοχών που αντιμετωπίζουν τα

---

¹⁵⁴ Jacobs, D., Carmichael, J., Qian, Z. & Kent, S. (2007), 'Who Survives on Death Row? An Individual and Contextual Analysis', *American Sociological Review*, vol. 72, σσ. 610 - 632, (σελ. 611)

¹⁵⁵ Ζαραφωνίτου, Χ. & Κουράκης, Ν., (Επιστημ. Υπεύθυνοι), 'Ανασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική Πολιτική', υπό έκδοση στη σειρά του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ βλ. επίσης Ζαραφωνίτου, Χ. (2008), *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.136

περισσότερα κοινωνικά προβλήματα (μετανάστες, οικονομικά αδύναμοι, κοινωνικά αποκλεισμένοι), οι οποίοι αντιμετωπίζονται με τη μεγαλύτερη καχυποψία.¹⁵⁶

Επιπρόσθετα, η ενίσχυση της τιμωρητικότητας από το φόβο του εγκλήματος, το ρατσισμό και τη ξеноφοβία διαφαίνεται από την εφαρμογή της θανατικής ποινής καθώς και από τις στάσεις της κοινής γνώμης για τη θανατική ποινή. Ξεκάθαρα, οι μαύροι έχουν εκτελεστεί σε αριθμούς μεγαλύτερους σε σχέση με το ποσοστό τους στο πληθυσμό. Σύμφωνα με τα δεδομένα αμερικάνικης έρευνας, την περίοδο 1930-1976, το 53,6% του πληθυσμού των εκτελεσθέντων στις ΗΠΑ ήταν μαύροι, παρόλο που οι μαύροι αποτελούσαν μόνο το 10-11% του πληθυσμού των ΗΠΑ εκείνη την περίοδο.¹⁵⁷

Οι μαύροι είναι λιγότερο πιθανό από τους λευκούς να καταδικαστούν σε θανατική ποινή εάν έχουν διαπράξει ανθρωποκτονία, διότι συνήθως το έγκλημα είναι ενδοφυλετικό και η ιδιότητα του μαύρου θύματος είναι απαξιωμένη στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης. Όμως, στις περιπτώσεις που το έγκλημα είναι εξωφυλετικό, ο μαύρος δράστης που σκοτώνει το λευκό θύμα έχει πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες να λάβει τη θανατική ποινή από όλους τους υπόλοιπους φυλετικούς συνδυασμούς.

Στην Αμερική, όταν οι εκτελέσεις κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τη φυλή του δράστη, διαπιστώνεται ότι από το 1976, είκοσι λευκοί δράστες έχουν εκτελεστεί για τη δολοφονία μαύρων, ενώ 172 μαύροι δράστες έχουν εκτελεστεί για τη δολοφονία λευκών πολιτών. Δηλαδή, οι μαύροι κατηγορούμενοι που δολοφονούν λευκούς έχουν 14 φορές περισσότερες πιθανότητες να εκτελεστούν απ'ότι οι λευκοί

---

¹⁵⁶ Ζαραφωνίτου, Χ. (2008), *Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.105

¹⁵⁷ US Bureau of the Census (1977), *Statistical Abstract of the United States*, Washington, D.C.: US Government Printing Office, βλ. επίσης Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.51

παραβάτες που δολοφονούν μαύρους.¹⁵⁸ Στη Georgia, οι μαύροι που σκότωναν λευκούς, είχαν 22 φορές μεγαλύτερες πιθανότητες να λάβουν τη θανατική ποινή από τους μαύρους που σκότωναν μαύρους.¹⁵⁹ Επίσης, οι κατάδικοι μειονοτικών ομάδων που τους έχει επιβληθεί η θανατική ποινή, επειδή καταδικάστηκαν για τη δολοφονία λευκών, αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες πιθανότητες εκτέλεσης από τους άλλους θανατοποινίτες.¹⁶⁰

Ο φόβος του εγκλήματος, ο ρατσισμός και η ξενοφοβία επηρεάζουν και τις στάσεις του κοινού για τη θανατική ποινή. Μια αμερικάνικη έρευνα διαπίστωσε ότι τα υψηλά ποσοστά της υποστήριξης της θανατικής ποινής από τους λευκούς σχετίζονται με την αντιπάθειά τους προς τους Αφροαμερικάνους και τις πρακτικές των φυλετικών στερεοτύπων.¹⁶¹

Μια άλλη αμερικάνικη έρευνα από τον Οκτώβρη 2000 - Μάρτιο 2001 πήρε 603 συνεντεύξεις από λευκούς και 579 συνεντεύξεις από Αφροαμερικάνους. Τα δεδομένα έδειξαν ότι υπάρχει φυλετικό χάσμα στην υποστήριξη της θανατικής ποινής, καθώς το 65% των λευκών την υποστήριζαν σε σχέση με 50% από τους Αφροαμερικάνους. Επίσης, οι μαύροι ήταν πιο δεκτικοί και στα δυο επιχειρήματα για την αδικία της θανατικής ποινής. Στο επιχειρήμα «η θανατική ποινή είναι άδικη, διότι πολλοί αθώοι εκτελούνται», η υποστήριξη της θανατικής ποινής έπεσε κατά 16% στους μαύρους και στο επιχειρήμα ότι «η θανατική ποινή είναι άδικη, διότι οι

---

¹⁵⁸ Abraham, A. (2006), *‘Lock’em up and throw away the key: Racial attitudes and the structural determinants of support for crime policy among white Americans’*, M.A, Louisiana State University, σελ. 18 - 19

¹⁵⁹ Tonry, M. (1995), *Malign Neglect – Race, Crime and Punishment in America*, Oxford University Press, New York and Oxford, σελ.42

¹⁶⁰ Jacobs, D., Carmichael, J., Qian, Z. & Kent, S. (2007), *‘Who Survives on Death Row? An Individual and Contextual Analysis’*, *American Sociological Review*, vol. 72, σσ. 610 - 632, (σελ. 610)

¹⁶¹ Barkan, S. E., & Cohn, S. F., (1994), *Racial prejudice and support for the death penalty by whites*, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 31, σελ. 202-209, βλ. επίσης Flanagan, J. & Longmire, D. (1996), *Americans View Crime and Justice. A National Public Opinion Survey*, Sage Publications, London, σελ. 94

περισσότεροι άνθρωποι που εκτελούνται είναι Αφροαμερικάνοι» έπεσε κατά 12% η υποστήριξη της θανατικής ποινής στους μαύρους. Συνολικά όμως, οι λευκοί δεν είναι δεκτικοί σε κανένα από αυτά τα επιχειρήματα. Μάλιστα στη συνθήκη με το ρατσιστικό επιχείρημα η υποστήριξη της θανατικής ποινής αυξάνεται. Ενώ αρχικά το 36% των λευκών υποστηρίζει σθεναρά τη θανατική ποινή, το 52% την υποστηρίζει σθεναρά, αφού του παρουσιάστηκε το επιχείρημα ότι η θανατική ποινή είναι φυλετικά άδικη.¹⁶²

Οι Αφροαμερικάνοι είναι πιο πιθανό να αποδώσουν τη δυσανάλογη εκπροσώπηση των μαύρων στις στατιστικές της εγκληματικότητας σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως οι διακρίσεις από το σύστημα δικαιοσύνης. Από την άλλη, οι λευκοί είναι πιθανότερο να θεωρήσουν ότι η καταγεγραμμένη εγκληματικότητα των μαύρων είναι δυσανάλογη, διότι οι μαύροι διαπράττουν περισσότερα εγκλήματα και επομένως αξίζουν την τιμωρία. Επομένως, όταν αντιμετωπίζουν το επιχείρημα ότι η θανατική ποινή είναι φυλετικά άδικη, οι λευκοί που πιστεύουν ότι η εγκληματικότητα των μαύρων οφείλεται στις διαθέσεις των μαύρων και όχι στο προκατελειμμένο σύστημα δικαιοσύνης, καταλήγουν να απορρίπτουν το επιχείρημα με τέτοια δύναμη που υποστηρίζουν ακόμα περισσότερο τη θανατική ποινή.¹⁶³

---

¹⁶² Peffley, M. & Hurwitz, J. (2007), ‘Pervasion and Resistance: Race and the Death Penalty in America’, *American Journal of Political Science*, vol.51, σσ. 996 – 1012, (σελ. 1001)

¹⁶³ Το ίδιο, σελ. 1007

(γ) Ο φόβος του εγκλήματος, ο ρατσισμός και η ξενοφοβία νομιμοποιούν τη θυματοποίηση των μειονοτήτων και τα εγκλήματα μίσους

Η ύπαρξη του στερεοτύπου αλλά και ο αυξανόμενος φόβος του εγκλήματος διευκολύνουν την άσκηση βίας εις βάρος των λαθρομεταναστών. Σημειώνουμε κατ' αρχήν την περίπου θεσμοθετημένη βία των φορέων της κρατικής καταστολής. Δεκάδες λαθρομετανάστες έχουν χάσει τη ζωή τους ή έχουν σοβαρά τραυματιστεί από πυρά αστυνομικών την τελευταία πενταετία. Σύμφωνα με την εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, «Ιός της Κυριακής», εντυπωσιακός είναι και ο αριθμός ανθρωποκτονιών και σοβαρών τραυματισμών λαθρομεταναστών από ιδιώτες Έλληνες δράστες. Αναφέρονται τουλάχιστον είκοσι τέτοια περιστατικά (15 ανθρωποκτονίες) από το 1991.

Η επίδραση του φόβου του εγκλήματος που προσωποποιείται στον Αλβανό μετανάστη έχει σχέση με τέτοια περιστατικά. Πρόκειται για την εναλλαγή των φαντασιακών ρόλων του επιτιθέμενου και αμυνόμενου.¹⁶⁴ Σε ένα αρνητικό επίπεδο, ο θύτης μπορεί να θεωρήσει ότι το θύμα είναι απειλητικό σε ότι ο δράστης θεωρεί ότι έχει αξία, όπως η γειτονιά του, η φυλή, εθνικότητα, θρησκεία ή η σεξουαλική ομοιογένεια του περιβάλλοντός του. Έτσι, ο θύτης μέσα από μια ανεστραμμένη λογική, αντιστρέφει το ποιος είναι το θύμα και θεωρεί ότι δρα αμυντικά για να προστατέψει τις προσωπικές και κοινωνικές αξίες όπως τις καταλαβαίνει. Με άλλα λόγια, ο δράστης μπορεί να αναπτύξει ένα πάθος δικαιοσύνης, ως ο υπερασπιστής της καθωσπρέπειας της κοινότητας ή γειτονιάς εναντίον των 'επιδρομών' των ξένων, των

---

¹⁶⁴ Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.160 –161

οποίων η φυλή, η θρησκεία και ο σεξουαλικός προσανατολισμός μολύνει την ηθική υπόσταση και πολιτική διαιώνιση της κεκτημένης περιοχής του.¹⁶⁵

Δεν ερμηνεύει όμως πλήρως το φαινόμενο. Ουδείς ενεργεί με τέτοιο τρόπο αν δεν έχει συντελεστεί παράλληλα η διαδικασία της πρόσληψης του «Άλλου» ως κατώτερου, αν δεν έχει προηγηθεί η ηθική ουδετεροποίηση της βίας λόγω της ύπαρξης του εγκληματικού στερεοτύπου, αν δεν έχει συγκροτηθεί για τον μετανάστη η εικόνα μιας ύπαρξης ανάξιας σεβασμού και προστασίας.¹⁶⁶

Στη παρούσα μελέτη μας διαπιστώθηκε ότι τα εγκλήματα μίσους αποτελούν εκδήλωση των αισθημάτων ανασφάλειας, ξενοφοβίας και ρατσισμού της πλειονότητας, που προκαλούνται από την αρνητική στερεοτυπική κοινωνική αναπαράσταση των μειονοτήτων, η οποία διαμορφώνεται εν μέρει μέσω της επιλεκτικής προβολής από τα μέσα ενημέρωσης των παραμορφωμένων, από τις διακρίσεις του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, στατιστικών εγκληματικότητας των μεταναστών.

Τα εγκλήματα μίσους, έχουν ως κίνητρο το ρατσισμό και την ξενοφοβία και συνήθως διαπράττονται από τους λευκούς εναντίον των μαύρων ή άλλων μειονοτήτων.¹⁶⁷ Η ρατσιστική βία είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται συχνά για την αναφορά σε μια ευρεία κατηγορία γεγονότων και συμπεριφορών, όπως η προσωπική κακοποίηση, η απειλητική συμπεριφορά, τα γκράφιτι, η ζημιά στη περιουσία, οι φυσικές επιθέσεις και ο φόνος.¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ Kelly, et al. (1991), *Bias Crime. American Law Enforcement and Legal Responses*, The Office of International Criminal Justice and The University of Illinois at Chicago, σελ. 41

¹⁶⁶ Καρύδης, Β. (1996), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα., σελ.161

¹⁶⁷ Marshall, I. (1997), *Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States*, Sage Publications, London, σελ. 10

¹⁶⁸ Cook, D. & Hudson, B. (1993), *Racism and Criminology*, Sage Publications, London, σελ.31

Το 1983, το Policy Studies Institute εκτίμησε ότι οι ρατσιστικές επιθέσεις στην Μ. Βρετανία ανέρχονται στις 70.000 κάθε χρόνο, νούμερο δέκα φορές μεγαλύτερο από την εκτίμηση του Home Office, το 1981, που υπολόγισε ότι περίπου 7.000 περιστατικά θα καταγραφούν από την αστυνομία, αλλά αναγνώρισε ότι αυτή η εκτίμηση είναι μάλλον υποτίμηση των πραγματικών διαστάσεων του προβλήματος,¹⁶⁹ διότι κάποια αδικήματα καταγγέλλονται πιο εύκολα από άλλα. Για παράδειγμα, οι κλοπές αυτοκινήτων καταγγέλλονται πιο συχνά από τις ρατσιστικές επιθέσεις, κυρίως διότι τα θύματα δεν θέλουν να τις καταγγείλουν στην αστυνομία.¹⁷⁰ Οι μετανάστες διστάζουν να καταγγείλουν παράνομες πράξεις σε βάρος τους, με δράστες είτε ομοεθνείς τους είτε (συχνότατα) γηγενείς. Αυτό οφείλεται κυρίως στο φόβο αντεκδίκησης ή ακόμη στον κίνδυνο απέλασής τους από τη χώρα, διότι οι περισσότεροι βρίσκονται σε καθεστώς παρανομίας, καθώς και στη δυσπιστία τους απέναντι στις διωκτικές αρχές, ως προς το σεβασμό των δικαιωμάτων τους. Υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός αφανούς εγκληματικότητας, που επιδρά αναμφίβολα στην ακρίβεια των στατιστικών δεδομένων.¹⁷¹

Σύμφωνα με το Home Office, ο αριθμός των ρατσιστικών συμβάντων που κατέγραψε η αστυνομία αυξήθηκαν από 13.000 το 1996/97 σε 58.000 το 2004/05. Επίσης, η αστυνομία κατέγραψε 37.000 φυλετικά αδικήματα το 2004/05, τα οποία αυξήθηκαν κατά 6% από το προηγούμενο χρόνο. Από αυτά το 61% ήταν παρενοχλήσεις, το 15% εγκληματική ζημιά, το 14% ασήμαντοι τραυματισμοί και το

---

¹⁶⁹ Cook, D. & Hudson, B. (1993), *Racism and Criminology*, Sage Publications, London, σελ.32

¹⁷⁰ Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.374

¹⁷¹ Μαρνέλλος Γ., & Κυριακόπουλος Κ., «Η ακτινογραφία της φρίκης», *Ελευθεροτυπία* 22-05-2001, βλ. επίσης Μοσχοπούλου, Α. (2005), *Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 73

10% κοινή επίθεση.¹⁷² Αν και τα περισσότερα απ'αυτά αποτελούσαν παρενόχληση και κακοποίηση 'μικρού βαθμού', η συνεχής και τακτική φύση τους δημιούργουσε ένα κλίμα ανασφάλειας ανάμεσα στις κοινότητες των μαύρων και Ασιατών, μια συνεχή υπενθύμιση της πανταχού παρουσίας του ρατσισμού και του συσχετιζόμενου κινδύνου της σοβαρής φυλετικής βίας.¹⁷³

Από τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και τις πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο τον Ιούλιο του 2005, οι μουσουλμάνοι άνδρες, γυναίκες και παιδιά έχουν αυξανόμενα γίνει στόχοι των εγκλημάτων μίσους.¹⁷⁴ Σε βρετανική έρευνα, τα συχνότερα θύματα της ρατσιστικής βίας είναι οι εθνικές μειονότητες. Πιο συγκεκριμένα, οι ασιάτες είχαν 50 φορές και οι μαύροι 36 φορές περισσότερες πιθανότητες να θυματοποιηθούν από τους λευκούς σε εγκλήματα που διαπράττονταν λόγω ρατσισμού. Τα 12 από τα 13 θύματα εμπρησμού ήταν ασιάτες, οι 16 από τους 25 δέκτες παρενόχλησης μέσω τηλεφώνου ήταν ασιάτες, όπως ήταν και τα 57 από τα 72 θύματα σπασίματος παραθύρων υποκινούμενο από ρατσισμό.¹⁷⁵

Επίσης, σύμφωνα με τα δεδομένα της αστυνομίας της Νέας Υόρκης, ο συνολικός αριθμός ρατσιστικών εγκλημάτων το 1988, δείχνει τα ακόλουθα: από τα 550 επεισόδια, τα 167 (30%) διαπράχθηκαν εναντίον των Αφροαμερικάνων, τα 163

---

¹⁷² Newburn, T. (2007), *Criminology*, Willan Publishing, London, σελ.775

¹⁷³ Mason, G. (2005), "Hate Crime and the Image of the Stranger", *British Journal of Criminology*, vol.45, σσ. 837 – 859, (σελ. 839)

¹⁷⁴ Garland, J., Spalek, B. & Chakraborti, N. (2001), "Hearing Lost Voices. Issues in Researching 'Hidden' Minority Ethnic Communities", *British Journal of Criminology*, vol.26, σσ. 423 – 437, σελ.429

¹⁷⁵ Home Office (1981), *Racial Attacks: Report of a Home Office Study*. London: Home Office, βλ. επίσης Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.372

(30%) εναντίον των Εβραίων, τα 105 (19%) εναντίον των λευκών, τα 43 (8%) εναντίον των ομοφυλόφιλων και τα 48 (8%) εναντίον των Ασιατών και άλλων.¹⁷⁶

Τα εγκλήματα μίσους είναι πιο πιθανό να είναι βίαια σε σχέση με τα άλλα εγκλήματα. Αυτό είναι αλήθεια σε δύο επίπεδα. Πρώτον, τα εγκλήματα που διαπράττονται με ρατσιστικά κίνητρα είναι πιο πιθανό να εμπεριέχουν σωματικές επιθέσεις σε σχέση με τα υπόλοιπα εγκλήματα. Μια έρευνα στη Βοστώνη, βρήκε ότι τα μισά εγκλήματα μίσους που καταγγέλθηκαν στην αστυνομία αφορούσαν επιθέσεις. Αυτό είναι πολύ παραπάνω από το μέσο όρο της εγκληματικότητας γενικά, καθώς μόνο το 7% όλων των εγκλημάτων που καταγγέλλονται στην αστυνομία είναι επιθέσεις. Επιπρόσθετα, οι ρατσιστικές επιθέσεις είναι πιο πιθανό από άλλες επιθέσεις να προκαλέσουν σοβαρή σωματική ζημιά στο θύμα. Στη μελέτη της Βοστώνης βρέθηκε ότι το 75% των θυμάτων από τις ρατσιστικές επιθέσεις υπέφεραν σωματική βλάβη, σε σχέση με το 30% των θυμάτων όλων των επιθέσεων. Επίσης, σε αντίθεση με τους δράστες των άλλων εγκλημάτων, οι δράστες των ρατσιστικών εγκλημάτων είναι πιο πιθανό να είναι άγνωστοι στα θύματα, έχοντας επικεντρωθεί στη φυλή για την επιλογή του θύματος. Επιπλέον, τα ρατσιστικά εγκλήματα είναι πιο πιθανό να διαπράττονται από ομάδες παρά από ένα άτομο, καθώς το 25% όλων των εγκλημάτων διαπράττεται από παραπάνω από ένα άτομο, ενώ το 60% των ρατσιστικών εγκλημάτων διαπράττεται από παραπάνω από ένα άτομο.¹⁷⁷

Ακόμη, τα εγκλήματα μίσους διαχωρίζονται από τα υπόλοιπα εγκλήματα όσον αφορά τη συναισθηματική και ψυχολογική επίδραση στο θύμα. Το θύμα στο έγκλημα μίσους δε θυματοποιείται για τυχαίο λόγο, όπως ένα άτομο που πυροβολείται τυχαία

---

¹⁷⁶ Kelly, et al. (1991), *Bias Crime. American Law Enforcement and Legal Responses*, The Office of International Criminal Justice and The University of Illinois at Chicago, σελ. 39

¹⁷⁷ Levin, J., & McDevitt, J., (1993), *Hate Crimes*, 33-44, βλ. επίσης Lawrence, F. (1999), *Punishing Hate. Bias Crimes under American Law*, Harvard University Press, England, σελ.39, 218

από ανταλλαγή πυρών σε δημόσιο χώρο, ούτε θυματοποιείται για απρόσωπο λόγο, όπως το θύμα κλοπής για χρήματα. Θυματοποιείται για ένα συγκεκριμένο λόγο, τη φυλή του. Το θύμα ρατσιστική βίας δεν μπορεί να ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους μελλοντικών επιθέσεων διότι δεν μπορεί να αλλάξει το χαρακτηριστικό που τον καθιστά θύμα.

Το έγκλημα μίσους επιτίθεται στο θύμα όχι μόνο σωματικά αλλά και στο πυρήνα της ταυτότητάς του. Είναι επίθεση από την οποία δεν υπάρχει διαφυγή. Είναι άλλο πράγμα κάποιος να αποφεύγει τα πάρκα τη νύχτα διότι δεν είναι ασφαλή και άλλο κάποιος να αποφεύγει συγκεκριμένες γειτονιές λόγω της φυλής του. Η υψηλή αίσθηση ευαλωτότητας που προκαλούν τα ρατσιστικά εγκλήματα είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτή που συναντάται συνήθως στα θύματα εγκλήματος. Τα θύματα ρατσιστικών επιθέσεων συνήθως παραλληλίζονται με τα θύματα βιασμών, διότι η σωματική ζημιά που προκλήθηκε από το έγκλημα, όσο σοβαρή κι αν είναι, δεν συγκρίνεται με τη συνεχή αίσθηση παραβίασης.¹⁷⁸ Αισθάνονται πάντοτε ευάλωτα. Δεν μπορούν να αλλάξουν το χαρακτηριστικό που τους έκανε θύματα εξαρχής, επομένως αισθάνονται πάντοτε ευάλωτοι και ότι βρίσκονται σε κίνδυνο. Τα ψυχολογικά προβλήματα που ακολουθούν είναι υψηλά επίπεδα κατάθλιψης, απόσυρση, διαταραχές ύπνου, άγχος, έλλειψη αυτοπεποίθησης, δυσκολία συγκέντρωσης, ανημποριά και σοβαρές διαπροσωπικές δυσκολίες, καθώς και κλινικά συμπτώματα, όπως αυξημένη πίεση και κατάχρηση ουσιών. Επειδή ο δράστης συνήθως είναι άγνωστος, δεν ξέρουν ποιόν να εμπιστευτούν και ο καλύτερος τρόπος

---

¹⁷⁸ Lawrence, F. (1999), *Punishing Hate. Bias Crimes under American Law*, Harvard University Press, England, σελ.40

προστασίας είναι να μην αλληλεπιδρούν με κανένα. Αυτό προστατεύει το θύμα από ενδεχόμενο κίνδυνο.¹⁷⁹

Τα ρατσιστικά εγκλήματα δεν επηρεάζουν, σκορπώντας το φόβο και το πανικό, μόνο τα άμεσα θύματα και τις οικογένειές τους αλλά και όλους τους πολίτες που μοιράζονται τα ίδια φυλετικά χαρακτηριστικά με το θύμα.¹⁸⁰ Τα εγκλήματα μίσους, περισσότερο από τα υπόλοιπα εγκλήματα, διασκορπίζουν το φόβο στις κοινότητες των θυμάτων και επομένως δημιουργούν κοινωνικές αναταραχές, έλλειψη σταθερότητας, μαζική ανησυχία και κλιμακούμενη βία.¹⁸¹ Έτσι και η κοινωνία συνήθως απευθύνει το θυμό της όχι μόνο στους μεμονωμένους δράστες αλλά και στις ομάδες στις οποίες οι παραβάτες είναι μέλη.¹⁸²

Για τους λευκούς πολίτες, η ρατσιστική παρενόχληση και οι ρατσιστικές επιθέσεις είναι συνήθως μεμονωμένα περιστατικά που η διάρκειά τους δεν διαιωνίζεται πέρα από το συμβάν. Στην περίπτωση όμως των μαύρων πολιτών και των εθνικών μειονοτικών ομάδων, η ρατσιστική θυματοποίηση είναι μέρος της καθημερινής τους ζωής. Ακόμα και αν ένας μαύρος δεν έχει πέσει ποτέ θύμα ρατσιστικής επίθεσης, εξακολουθεί να διακατέχεται από το φόβο εγκλήματος διότι γνωρίζει ότι ανήκει σε μια φυλετική ομάδα που απειλείται από τη συστηματική και επαναλαμβανόμενη ρατσιστική βία.¹⁸³

---

¹⁷⁹ Kelly, et al. (1991), *Bias Crime. American Law Enforcement and Legal Responses*, The Office of International Criminal Justice and The University of Illinois at Chicago, σελ. 182 – 183

¹⁸⁰ Lawrence, F. (1999), *Punishing Hate. Bias Crimes under American Law*, Harvard University Press, England, σελ.42

¹⁸¹ Kelly, et al. (1991), *Bias Crime. American Law Enforcement and Legal Responses*, οπ. παραπ., σελ. 12

¹⁸² Lawrence, F. (1999), *Punishing Hate. Bias Crimes under American Law*, οπ. παραπ., σελ.42

¹⁸³ Pearson, G., Sampson, A., Blagg, H., Stubbs, P., & Smith, D. J. (1989), 'Policing Racism', in R. Morgan & D. J. Smith, eds., *Coming to Terms with Policing: Perspectives on Policy*. London: Routledge, βλ. επίσης Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England, σελ.378

Η αστυνομία και οι άλλες υπηρεσίες αντιλαμβάνονται τη φυλετική βία ως «μεμονωμένα περιστατικά» που τα αποσπούν από το πλαίσιο τους, και για το ατομικό θύμα και για τον μειονοτικό πληθυσμό ως ολόκληρα.¹⁸⁴ Οι έρευνες για τη ρατσιστική βία επικεντρώνονται κυρίως στις εμπειρίες των θυμάτων και την εμπειρία τους όταν το καταγγέλλουν στην αστυνομία. Δεν έχει πραγματοποιηθεί σημαντική έρευνα για τους θύτες, με αποτέλεσμα αυτές οι έρευνες να μην μπορούν να αποτυπώσουν τη δυναμική του ρατσιστικού εγκλήματος ως κοινωνική διαδικασία. Έτσι οι στρατηγικές καταπολέμησης αυτού του είδους αδικήματος είναι μονοδιάστατες και επικεντρώνονται στην καταστολή και όχι στα προληπτικά κοινωνικά μέτρα. Επίσης, το σύστημα απονομής δικαιοσύνης, παρά το γεγονός ότι η ρατσιστική βία συνήθως είναι επαναλαμβανόμενη και συστηματική, τη θεωρούν μεμονωμένο γεγονός και δεν λαμβάνουν υπόψη τον πρότερο βίο του θύτη αλλά μόνο το περιστατικό που τον οδήγησε στη δίκη, με αποτέλεσμα η ποινή που του επιβάλλουν να μην είναι η αρμόζουσα.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ *Review (2000) of Bowling, B. (1998), "Violent Racism: Victimization, Policing & Social Context", British Journal of Criminology, vol.40, σσ. 532 – 552, (σελ. 532)*

¹⁸⁵ *Hudson, B. (1996), Race, Crime and Justice, Dartmouth, England, σελ.381*

Καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας

Στην Ελλάδα οι φυλετικές διακρίσεις απαγορεύονται βασικά από το άρθρο 5 του Συντάγματος περί της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας χωρίς διακρίσεις, αλλά και από τα άρθρα 2 σχετικά με την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και 13 περί ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης. Πέραν αυτού ισχύει η κυρωθείσα, με το Ν.Δ.494/70 Διεθνής Σύμβαση κατά των φυλετικών διακρίσεων. Σε εφαρμογή της εξεδόθη ο νόμος 927/1979 ποινικοποιώντας ανάλογες συμπεριφορές όπως την προπαγάνδα υπέρ των φυλετικών διακρίσεων, τη ρατσιστική βία, ή την άρνηση παροχής αγαθών ή υπηρεσιών λόγω φυλετικών διακρίσεων, στις οποίες ο νόμος 1419/ 84 πρόσθεσε και τις διακρίσεις λόγω θρησκεύματος.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης με αλληπάλληλες διασκέψεις και συστάσεις, αλλά και με την ψήφιση των Ευρωπαϊκών Συμβάσεων για τη θέση του μετανάστη εργάτη (1977) και την προστασία των εθνικών μειονοτήτων (1995), δείχνει έκδηλα το ενδιαφέρον του για το μείζον αυτό κοινωνικό ζήτημα. Με το υπ' αριθμ. 12 πρωτόκολλο, το οποίο υπεγράφη στις 4-11-2000 στη Ρώμη, κατά τη διάρκεια των εορτασμών της 50^{ης} επετείου από την υπογραφή της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ν.Δ. 53/1974), συμπληρώθηκε το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ και κατοχυρώθηκε ως αυτοτελές ατομικό δικαίωμα η προσφυγή στη δικαιοσύνη για διακρίσεις φύλου, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής ή άλλης γνώμης και εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στο παράρτημα που προβλέπεται στο άρθρο 2 της Σύμβασης για τη Ευροpol (ν. 2605/98), ο «ρατσισμός» και η «ξενοφοβία» καταγράφονται στον κατάλογο με τις μορφές βαριάς διεθνώς οργανωμένης εγκληματικότητας και ειδικότερα συγκαταλέγονται στα εγκλήματα κατά της ζωής,

της σωματικής ακεραιότητας και της ελευθερίας, με τις οποίες ασχολείται η Europol.¹⁸⁶

Η προστασία από το ρατσισμό δεν είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί μόνο σ'ένα νομικό πεδίο. Οι διατάξεις μένουν ανενεργές, όταν ο κοινωνικός χώρος δεν τις νομιμοποιεί,¹⁸⁷ εφόσον, μπορεί κάποιος πλέον να μην εκφράζεται δημόσια αλλά να αναπαράγει στην οικογένειά του και στον περίγυρο του τις απόψεις του περί «ειδικού προορισμού» του έθνους μας. Η ανασκευή των εγκληματικών στερεοτύπων οφείλουμε, επομένως, να καταστεί στόχος όλων όσων εμπλέκονται στη δημιουργία τους. Κόμματα, ΜΜΕ, επιστημονική κοινότητα, τοπικές κοινωνίες, πρέπει να συστρατευθούν στη καταπολέμηση των διακρίσεων και της ξενοφοβίας, εμποδώνοντας τη κοινωνική αλληλεγγύη.¹⁸⁸

Για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας πρέπει να γίνουν πολλά σε διάφορους τομείς, θέτοντας βραχυπρόθεσμους στόχους. Θα πρέπει να υπάρξει εξοικείωση με την πραγματικότητα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας και να κατασταθεί η Ελλάδα πεδίο δημιουργικής συνάντησης και συνύπαρξης πολιτισμών. Πρέπει να δημιουργηθούν κατάλληλες οικονομικές και κοινωνικο-πολιτιστικές συνθήκες για επιτυχή κοινωνική ένταξη, όπως ισότητα στην αγορά εργασίας, δυνατότητα αντιμετώπισης των προβλημάτων στέγασης και υγείας, δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση και στη μητρική γλώσσα. Σημαντικός είναι επίσης ο

---

¹⁸⁶ Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. & Ρούσης, Α. (2006), *Media και Έγκλημα. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα*, Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 129-131

¹⁸⁷ Μαρβάκης, Α., Παρσανόγλου, Δ. & Παύλου, Μ. (2001), *Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα, σελ.219

¹⁸⁸ Πανούσης Γ. (1993), 'Έγκλημα και τοπική κοινωνία', εκδ. ΑΝΤ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 28-29, βλ. επίσης Σκανδάμης, Μ. (2004), 'Μετανάστες και ρατσισμός. Με αφορμή την ύψωση της ελληνικής σημαίας', *Ποινική Δικαιοσύνη*, έτος 7^ο, σσ. 330 – 335, (σελ. 335)

ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η τοπική αυτοδιοίκηση στην προσέγγιση μεταξύ των ημεδαπών και αλλοδαπών οι οποίοι ζουν και εργάζονται στην περιοχή.¹⁸⁹

---

¹⁸⁹ Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. & Ρούσης, Α. (2006), *Media και Έγκλημα. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα*, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή, 2006, σελ. 129

Επίλογος

Στην παρούσα μελέτη διαπιστώθηκε ότι ο Ελληνικός λαός διακατέχεται από συναισθήματα ανασφάλειας με επακόλουθο τη καλλιέργεια αισθημάτων ξενοφοβίας και ρατσισμού. Αυτά όμως τα αισθήματα, δεν εκφράζονται άμεσα λόγω της κοινωνικής αποδοκιμασίας του ρατσισμού, αλλά έμμεσα, συνδέοντας τη παρουσία των μεταναστών με τις κοινωνικές παθογένειες της χώρας, και κυρίως με την αύξηση της ανεργίας και της εγκληματικότητας.

Στη συνέχεια, διαπιστώθηκε ότι η αρνητική στερεοτυπική κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη στο γηγενή πληθυσμό διαμορφώνεται εν μέρει από την επιλεκτική προβολή από τα ΜΜΕ της επίσημης εικόνας της εγκληματικότητας των μεταναστών. Όμως, η κοινή γνώμη αγνοεί το γεγονός ότι οι επίσημες στατιστικές εγκληματικότητας επηρεάζονται από παραμορφωτικές διαδικασίες όπως, η διάκριση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και οι πολιτικές στοχοποίησης των μεταναστών (πόλεμος των ναρκωτικών). Βέβαια, αν και διαστρεβλωμένες, εξακολουθούν να λένε ένα μέρος της ιστορίας.

Έτσι, αυτό που προβάλλεται στη κοινή γνώμη είναι ότι οι μετανάστες υπερεκπροσωπούνται στη βίαιη εγκληματικότητα, με αποτέλεσμα την ενίσχυση του στερεότυπου του μετανάστη εγκληματία. Όλα τα παραπάνω λειτουργούν σε ένα φαύλο αλληλοτροφοδοτούμενο κύκλο, καθώς οι στατιστικές εγκληματικότητας διαμορφώνουν τα στερεότυπα και εκ νέου τα στερεότυπα επηρεάζουν τις στατιστικές της εγκληματικότητας. Στη συνέχεια, οι στατιστικές εγκληματικότητας διαμορφώνουν πολιτικές, οι οποίες ανατροφοδοτούν τα στερεότυπα και με τη σειρά τους επηρεάζουν τις επίσημες στατιστικές.

Αδιαφιλονίκητα, η δημιουργία του φόβου του εγκλήματος βασίζεται σε αντικειμενικά δεδομένα για την εγκληματικότητα των μεταναστών, τα οποία όμως διογκώνονται, υπερπροβάλλονται και γενικεύονται δημιουργώντας μια παραμορφωμένη εικόνα. Έτσι, μια εν μέρει υποθετική κατάσταση (φόβος εγκλήματος) προκαλεί μια εξολοκλήρου πραγματική κατάσταση, η οποία μέσω πολιτικών στοχοποίησης των μεταναστών περιθωριοποιεί και θυματοποιεί τους μετανάστες (εγκλήματα μίσους).

Όλα τα παραπάνω προκύπτουν από την άγνοια της κοινής γνώμης και του επίσημου κοινωνικού ελέγχου που υπερεκτιμά την εγκληματικότητα των μεταναστών. Η καλύτερη αντιμετώπιση της άγνοιας είναι η επιμόρφωση και η εκπαίδευση για τις επιπτώσεις και τα οφέλη της μεταναστευτικής παρουσίας στη χώρα, έτσι ώστε να τεθεί σε μια ρεαλιστική διάσταση η εγκληματικότητα των μεταναστών και να επαναξιολογηθεί το στερεότυπο του μετανάστη εγκληματία, με περισσότερο αντικειμενικά και αξιόπιστα δεδομένα. Για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας των δεδομένων θα πρέπει να ασκηθεί πίεση στους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και του κράτους να είναι πιο τυπικοί στις αρμοδιότητές τους και στο γράμμα του νόμου ώστε να μην καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών.

Βιβλιογραφία

Ξένη βιβλιογραφία

- Banton, M. (1994), *Discrimination*, Open University Press, Buckingham and Philadelphia
- Best, J. (1999), *Random Violence. How we talk about New Crimes and New Victims*, University of California Press, London and Los Angeles
- Blau P.M. (1977): 'Inequality and heterogeneity: A primitive theory of social structure', New York, Free Press
- Brogden, M., (1982), 'The Police: Autonomy, Power and Consent', London: Academic Press
- Cook, D. & Hudson, B. (1993), *Racism and Criminology*, Sage Publications, London
- Ericson R. (1995), *Crime and the Media*, Dartmouth, England
- Flanagan, J. & Longmire, D. (1996), *Americans View Crime and Justice. A National Public Opinion Survey*, Sage Publications, London
- Fredman, S. (2001), *Discrimination and Human Rights. The Case of Racism*, Oxford University Press, New York
- Freilish, J. et al. (2002), *Migration, Culture Conflict and Crime*, Ashgate and Dartmouth Publishing, England
- Garland, D., (2001), 'The culture of control. Crime and social order in contemporary society', Oxford University Press
- Gunter, B. (1987), *Television and the fear of crime*, London: J. Libby
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B., (1978), *Policing the Crisis: Mugging, the State, Law and Order*, London: Macmillan
- Hood, R. (1992), 'Race and Sentencing', Oxford: Oxford University Press
- Hope, T. & Sparks, R. (2000), *Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in everyday life and political discourse*, Routledge, New York and London
- Hudson, B. (1996), *Race, Crime and Justice*, Dartmouth, England
- Huysmans, J. (2006), *The Politics of Insecurity. Fear, migration and asylum in the EU*, Routledge, London and New York
- Junker, D. & Mattern, S. (1998), *Identity and Intolerance. Nationalism, Racism and Xenophobia in Germany and the United States*, Cambridge University Press, Cambridge and New York
- Kelly, et al. (1991), *Bias Crime. American Law Enforcement and Legal Responses*, The Office of International Criminal Justice and The University of Illinois at Chicago
- Lawrence, F. (1999), *Punishing Hate. Bias Crimes under American Law*, Harvard University Press, England
- Marshall, I. (1997), *Minorities, Migrants and Crime. Diversity and Similarity Across Europe and the United States*, Sage Publications, London
- Newburn, T. (2007), *Criminology*, Willan Publishing, London
- Painter Nell I., (1987), 'Standing At Armageddon: The United States', 1877-1919. New York: Norton

- Roberts, J. & Stalans, L. (2000), Public Opinion, Crime and Criminal Justice, Westview Press, Colorado
- Shichor, D. & Sechrest, D. (1996), Three Strikes and you're out. Vengeance as public policy, Sage Publications, London
- Simon, J. (1993), Poor Discipline. Parole and the Social Control of the Underclass 1890-1990, The University of Chicago Press, Chicago and London
- Solomos, J. (1993), Race and Racism in Britain, 2nd edition, The MacMillan Press
- Tonry, M. (1997), Ethnicity, Crime and Immigration. Comparative and Cross – National Perspectives, vol. 21, The University of Chicago Press, Chicago and London
- Tonry, M. (1995), Malign Neglect – Race, Crime and Punishment in America, Oxford University Press, New York and Oxford
- Waiton, S. (2008), The Politics of Antisocial Behavior. Amoral Panics, Routledge, New York and London

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αλεξιάδης, Σ. (1996), Εγχειρίδιο εγκληματολογίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη
- Αμίτσης, Γ. & Λαζαρίδη, Γ. (2001), Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Βαγενά – Παλαιολόγου, Ε. (2005), Ρατσισμός και ξеноφοβία στην Ελλάδα σήμερα: στάσεις των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία – δικαιοσύνη), Διδακτορική Διατριβή Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα
- Ζαραφώνιτου Χ. & Μαντόγλου, Α. (2000), « Η κοινωνική αναπαράσταση του εγκλήματος και του εγκληματία» στο Κουράκης, Ν. Αντεγκληματική Πολιτική II, Α. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή
- Ζαραφώνιτου, Χ. (2002), Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή
- Ζαραφώνιτου, Χ. (2004), Εμπειρική Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Ζαραφώνιτου, Χ., (επιστ. Υπευθ.), (2004), Ανασφάλεια, φόβος του εγκλήματος και στάσεις των κατοίκων της Αθήνας για το εγκληματικό φαινόμενο, αδημοσίευτη έρευνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα
- Ζαραφώνιτου, Χ. (2007), (Αν)ασφάλεια, Αντεγκληματική Πολιτική & Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα
- Ζαραφώνιτου, Χ. (2008), Τιμωρητικότητα. Σύγχρονες τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Ζαραφώνιτου, Χ. & Κουράκης, Ν., (Επιστημ. Υπεύθυνοι), ‘Ανασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική Πολιτική’, υπό έκδοση στη σειρά

του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ

- Καρύδης, Β. (1996), Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Κοίλιαρη, Α. (1997), Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, γλώσσα και κοινωνική ένταξη, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη
- Κτιστάκης, Γ. (2001) Μετανάστες, Ρατσισμός, Ξενοφοβία. Από τη θεωρία τη πράξη, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή
- Κωνσταντινίδου, Χ. (2001) Κοινωνικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα των Αλβανών μεταναστών στον Αθηναϊκό Τύπο, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή
- Λαμπρίδης, Ε. (2004), Στερεότυπο – Προκατάληψη - Κοινωνική ταυτότητα. Μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Δαρίτση, Α. (2003), Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: Τα στατιστικά δεδομένα, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα
- Λυμπεράκη, Α. & Πελαγίδης, Θ. (2000), Ο «φόβος του ξένου» στην αγορά εργασίας: Ανοχές και Προκαταλήψεις στην Ανάπτυξη, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα
- Macedo, D. & Gounari, P. (2008), Η παγκοσμιοποίηση του ρατσισμού, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη
- Μαρβάκης, Α., Παρσανόγλου, Δ. & Παύλου, Μ. (2001), Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Μοσχοπούλου, Α. (2005), Η εγκληματικότητα των μεταναστών. Απεικόνιση του φαινομένου στον Απογευματινό Τύπο 1990-1999, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή
- Πανούσης, Γ., Χλούπης, Γ. & Ρούσης, Α. (2006), Media και Έγκλημα. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή
- Πανούσης Γ. (1993), 'Έγκλημα και τοπική κοινωνία', εκδ. ANT.N.Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή
- Πανούσης, Γ. (2004), Νέοι, Βία και Ρατσισμός – Η «εικόνα» από τα ΜΜΕ και τα Ηλεκτρονικά Παιχνίδια, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Παπαδημητρίου, Ζ. (2000), Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός. Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Παπαστάμου, Σ. & Μαντόγλου, Α. (1995), Κοινωνικές αναπαραστάσεις, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα
- Παπαστάμου, Σ. (1999), Διομαδικές Σχέσεις, Στ' Έκδοση, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα
- Σπινέλλη, Κ.Δ. Βιδάλη, Σ. Δερμάτη, Σ. Κουλούρης, Ν. Ταβουλάρη, Μ. (1992) «Αλλοδαποί μετανάστες στην Ελλάδα, Δικαιώματα του Ανθρώπου και στέρηση της ελευθερίας», Έκθεση προς το Συμβούλιο της Ευρώπης, Αθήνα
- Τσουκαλά, Α. (2001), Μετανάστευση και εγκληματικότητα στην Ευρώπη, Εκδόσεις ANT.N.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα – Κομοτηνή
- Wacquant, L. (2001), Οι φυλακές της μιζέριας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα

- Χάιδου, Α. (2002), Το σωφρονιστικό σύστημα. Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Ψημμένος, Ι., (1995), «Μετανάστευση από τα Βαλκάνια. Κοινωνικός αποκλεισμός στην Αθήνα», Glory Book – Παπαζήσης, Αθήνα

Ξένα Άρθρα

- Abraham, A. (2006), "Lock'em up and throw away the key: Racial attitudes and the structural determinants of support for crime policy among white Americans", M.A, Louisiana State University
- Barkan, S. E., & Cohn, S. F., (1994), Racial prejudice and support for the death penalty by whites, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 31, σελ. 202-209
- Black, D. & Reiss, Jr. (1970), 'Police Control of Juveniles' *American Sociological Review*, 35: 63-77
- Brunson, R. & Miller, J. (2006), "Young black men and urban policing in the United States", *British Journal of Criminology*, vol.46, σσ. 613 – 640
- Burnett, R. & Farrell, G., (1994), Reported and Unreported Racial Incidents in Prisons, Oxford: Center of Criminological Research Occasional Paper No.14., University of Oxford
- Cheliotis, L. & Liebling, A. (2006), "Race matters in British Prisons. Towards a Research Agenda, *British Journal of Criminology*", vol.46, σσ. 286 – 317
- Ditton, J. et al, (2004), "From imitation to intimidation. A Note on the Curious and Changing Relationship between the Media, Crime and Fear of Crime", *British Journal of Criminology*, vol.44, σσ. 595 – 610
- Doob, A. & Macdonald, G. (1979), 'Television Viewing and Fear of Victimization: Is the Relationship Causal?', *Journal of Personality and Social Psychology*, 37 (2): 170-9
- Garland, J., Spalek, B. & Chakraborti, N. (2001), "Hearing Lost Voices. Issues in Researching 'Hidden' Minority Ethnic Communities", *British Journal of Criminology*, vol.26, σσ. 423 – 437
- Home Office (1981), Racial Attacks: Report of a Home Office Study. London: Home Office
- Home Office (1986), 'The Ethnic Origins of Prisoners: The Prison Population on 30 June 1985 and Persons Received, July 1984 – March 1985, London: Home Office
- Home Office Statistical Bulletin, 18/00, The 2000 British Crime Survey
- Jacobs, D., Carmichael, J., Qian, Z. & Kent, S. (2007), "Who Survives on Death Row? An Individual and Contextual Analysis", *American Sociological Review*, vol. 72, σσ. 610 - 632
- Kalunta - Crumpton, A. (1998), "The Prosecution and Defense of Black Defendants in Drug Trials", *British Journal of Criminology*, vol.38, σσ. 561 – 588
- Levin, J., & McDevitt, J., (1993), Hate Crimes, 33-44
- Mason, G. (2005), "Hate Crime and the Image of the Stranger", *British Journal of Criminology*, vol.45, σσ. 837 – 859

- Papantoniou, A., Papantoniou – Fragouli, M, Kalavanou, A., (1998), ‘Illegal migration and the problem of crime’, Research Report in the TSER project, Research Department of the KSPM-Athens, August
- Pearson, G., Sampson, A., Blagg, H., Stubbs, P., & Smith, D. J. (1989), ‘Policing Racism’, in R. Morgan & D. J. Smith, eds., *Coming to Terms with Policing: Perspectives on Policy*. London: Routledge
- Peffley, M. & Hurwitz, J. (2007), ‘Pervasion and Resistance: Race and the Death Penalty in America’, *American Journal of Political Science*, vol.51, σσ. 996 – 1012
- Phillips, C. & Bowling, B. (2003), ‘Racism, Ethnicity and Criminology. Developing Minority Perspectives’, *British Journal of Criminology*, vol.43, σσ. 269 – 290
- Ray, L., Smith, D. & Wastell, L. (2004), ‘Shame, Rage and Racist Violence’, *British Journal of Criminology*, vol.44, σσ. 350 – 368
- Review (2000) of Bowling, B. (1998), ‘Violent Racism: Victimization, Policing & Social Context’, *British Journal of Criminology*, vol.40, σσ. 532 – 552
- Reza, B., & Magill, C., (2006), ‘Race and the Criminal Justice System: An overview to the complete statistics 2004/05’, London: Criminal Justice System Race Unit, σσ. 1-34
- Richards et al. (1995), ‘Foreign Nationals in English Prisons: Some Policy Issues’, *The Howard Journal*, vol.34, n.3, σελ. 195 –207
- Sarris, A., & Zografakis (1999), ‘A computable general equilibrium assessment of the impact of illegal immigration on the Greek economy’, *Journal of Population Economics*, n.12, σσ. 155 - 182
- Sharp, D. & Atherton, S. (2007), ‘To serve and protect? The experiences of Policing in the Community of Young People from Black and Other Ethnic Minority Groups’, *British Journal of Criminology*, vol.47, σσ. 746 – 763
- US Bureau of the Census (1977), *Statistical Abstract of the United States*, Washington, D.C.: US Government Printing Office
- Waddington, P., Stenson, K. & Don, D. (2004), ‘In Proportion, Race and Police Stop and Search’, *British Journal of Criminology*, vol.44, σσ. 889 - 914
- Walklate, S. & Mythen, G. (2008), ‘How scared are we?’, *British Journal of Criminology*, vol.48, σσ. 209 – 225
- Wallerstein, J. & C. Wyle, 1947, ‘Our Law – Abiding Law – Breakers’, *Probation* 35: 107 – 112
- Weaver, J. & Wakshlag, J. (1986), ‘Perceived Vulnerability to Crime, Criminal Victimization Experience, and the Television Viewing’, *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 30 (2): 141-158
- Welch, K. (2004), ‘Punitive attitudes and the Racial Typification of Crime’, The Florida State University, School of Criminology and Criminal Justice
- Zatz M.S. (1987), ‘The changing forms of racial ethnic biases in sentencing’, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 24, σελ. 69 - 92

Ελληνικά Άρθρα

- Βούλγαρης Γ. (1995), 'Η πρόσληψη και η αντιμετώπιση του «Άλλου» στη σημερινή Ελλάδα. Πορίσματα εμπειρικής έρευνας', Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τεύχος 5, σελ. 81 – 100
- Γαλάνης, Γ. (1993), «Η γνώμη των κατοίκων των Ιωαννίνων για τους Αλβανούς και Βορειοηπειρώτες στην Ελλάδα» Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, τευχ.6
- Γεωργάκης, Ηλ. «Ζουν στην αθλιότητα», Τα Νέα, 9-5-1996
- Μαρνέλλος Γ., & Κυριακόπουλος Κ., «Η ακτινογραφία της φρίκης», Ελευθεροτυπία 22-05-2001
- Μοσχονάς, Κ. 'Πρώτοι στη ξеноφοβία, τελευταίοι στη τεχνολογία», Ελευθεροτυπία, 9-11-2001, σελ. 46-47
- Πανούσης Γ., & Καρύδης Β., (1999), 'Θυματοφοβία, ανασφάλεια και αστυνομική αποτελεσματικότητα' στο Έρευνες της Κοινής Γνώμης', Λιβάνης, σ. 247-259
- Πουλαράκη, Ε. (2008), 'Η καταχώρηση αλλοδαπού στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων και στο Σύστημα Πληροφοριών Schengen', Ποινική Δικαιοσύνη, έτος 11^ο, σσ. 91 – 101
- Σκανδάμης, Μ. (2004), 'Μετανάστες και ρατσισμός. Με αφορμή την ύψωση της ελληνικής σημαίας', Ποινική Δικαιοσύνη, έτος 7^ο, σσ. 330 – 335
- Στατιστική Επετηρίδα της ΕΛ.ΑΣ. και στοιχεία από τη ΔΔΑ/ΑΕΑ (www.astynomia.gr)
- Τσίγγανου, Ι., Λαμπράκη, Ι., Φατούρου, Ι. & Χαινάς, Ε. (2009), 'Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα', Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- Χατζηνικολάου, Ν. (2008), 'Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης', Ποινική Δικαιοσύνη, έτος 11^ο, σσ. 213 – 230